

CROATI, QUO VADETIS? HRVATI, KAM RINETE?

Če zdaj gledamo nazaj, je mogoče reči, da bi se moglo liberalistično gibanje v Jugoslaviji v začetku sedemdesetih let končati drugače, če bi se zadevne skupine v raznih republikah povezale. Ker pa so bile razbite, jih je Tito s svojimi generali pospravil drugo za drugo. Gotovo nihče ni mogel pričakovati, da zahtev po liberalnih refomah ne bi spremljale zahteve po narodnih pravicah; toda nacionalizem ne bi smel iti tako daleč, da se je iz borbe proti titoistični tiraniji spremenil v boj med Hrvati in Srbi.

Prav zdaj smo spet priča, kako se v ostali Vzhodni Evropi širi razumevanje za to, da bo opozicija proti komunističnim režimom tem uspešnejša, kolikor se bo pojavljala v vseh zatiranih državah istočasno in bo morda celo usklajena. Ne samo, da Slovaki in Čehi niso nastopili ločeno ali si celo za špas ali zares skočili v hrbet, ampak so objavili skupno Listino 1977, kateri so se v duhu takoj priključili madžarski, poljski, vzhodnonemški in celo romunski intelektualci. Nič čudno ni, da je temu prisluhnil ves svet, da svetovni tisk na prvih straneh piše o uverturi človečanskih zahtev zatiranih narodov v beograjsko konferenco.

Kar velja za Vzhodno Evropo, velja toliko bolj za Jugoslavijo.

Zato je žalostno in obsodbe vredno, da celo mladi ljudje kot na primer nedavni hrvatski ugrabitelji ameriškega letala nimajo nobenega občutka za politično stvarnost in se prepuščajo hysteriji, ki njihovemu glavnemu cilju - osvoboditvi hrvaškega naroda - predvsem samo škodi. Nobena bomba ne more pridobiti simpatij svobodoljubnih ljudi; in ako dan za dnem ob vsaki priložnosti izražate sovraštvo do sosednjega naroda, kot to počno hrvaški eksaltiranci do Srbov, potem ste lahko gotovi, da boste želi prezir.

Na drugi strani današnje številke objavljamo zemljevide Velike Hrvatske in Velike Srbije. Jasno je, da so ozemeljske pretenzije, kakršne kažeta obe karti, neresne in znak prenapetosti. Tem bolj obžalovanja vredno je, da za eno od njih stoji politična stranka, čije starost bi morala dokazovati, da je že odrasla pubertetni dobi. Očitne zadeve, ki se nanašajo na ozemlje, na katerem eden ali drugi narod ni v večini, morejo vesti le do medsebojne vojne, ki nikomur ne bo koristila. To je treba pribiti, ker se včasih posebno tujcem zdi, da se tako obnašamo, kot da ne bi bili pri zdravi pameti.

Poleg zemljevidov objavljamo tudi izjavo, sprejeto na sestanku Skupine za demokratično alternativo lani novembra. V tej zvezi je treba opozoriti na to, da je na prvi sestanek te skupine leta 1963 prišel dr. Branko Pešelj s polnim pristankom predsednika HSS dr. Vladka Mačka, ki je celo lastnoročno vpisal popravke v prvi osnutek tedanje izjave. Temu takrat neizpodbitnemu voditelju Hrvatov je bilo povsem jasno, da bi bil spopad med Hrvati in Srbi najhujše, kar bi se moglo zgoditi obojim. Dr. Mačku so bili srbski kmetje prav tako priljubljeni kot hrvaški.

Čas je, da sedanji predsednik HSS dr. Juraj Krnjević pove, da je za realistično gledanje na odnose med Hrvati in Srbi. Saj menda ne pričakuje, da bodo Srbi brez vojne prepustili večji del ozemlja, na katerem živijo, ali pa celo da bo kdo podprl borbo nas vseh za demokratično obnovo Jugoslavije ali pa za samostojne republike, če bomo stregli drug drugemu po življenju. Razumljivo je, da je dr. Krnjević užaljen zaradi nekaterih stvari, ki so jih srbski ministri storili med vojno v Londonu; in verjetno je kdo drugi užaljen tudi na drugi strani. Toda od tedaj je preteklo že več kot trideset let, življenje teče naprej in nastajajo novi problemi in potrebe. Tudi si nihče ne more domišljati, da bo kakšna velesila - razen sovjetske - podprla stremjenja po pretiranem ozemlju ene ali druge strani. Sovjeti so pa vedno ribarili v kalnem in se poskušali vsakomur vvesti za vrat.

Licitacija sovraštva med nacionalisti je pripeljala do tega, da sploh nihče ne more več mirno braniti resničnih interesov svojega naroda. Rekli bi, da sta naprimer člana Hrvatskega narodnega vijeća, Bogdan Radica in Jakša Kušan, zadosti hrvaška v vseli svojih stališčih, da je mogoče domnevati, da so jima hrvaški interesi pri srcu. Kljub temu ju je argentinska HRVATSKA REVIIJA takoj napadla, ko se je pokazalo, da bi bila morda v skrajnem primeru pripravljena pristati na Jugoslavijo, če bi to najbolj koristilo hrvaškim potrebam. Bogdan Radica je menda nekaj takega napisal v pismu ameriške-mu državnemu tajniku Kissingerju, Kušan pa v nekem članku. Edino kar moremo storiti je, da apeliramo na oba Hrvata, naj ostaneta realistična kljub hysteriji, ki ju obdaja, realistična v interesu samih Hrvatov in nas vseh ostalih. Vsaj govoriti moramo med sabo kot civilizirani ljudje, - če smo sploh še ljudje...

Letos poleti bodo na mednarodnem sestanku v Beogradu pregledali rezultate helsinške konference iz leta 1975. Posamezne zapadne vlade so že opozorile svet, Zaključek uvodnika na 4.strani ★

Kam to pelje?

Oba zemljevida sta nekoliko povečani fotoreprodukciji teritorialnih zahtev Veliko Srbov in Veliko Hrvatov, kakor sta bila objavljena v hrvatskem tisku.

Karto Velike Hrvatske objavljaja vsak teden *Hrvatski Glas*, glasilo Hrvatske seljačke stranke v Kanadi.

Karto Velike Srbije je objavil prof. Tomašević v svoji knjigi *Chetnicks* (Stanford University 1975); ponatisnil jo je iz četniškega lista *Naš put*. To karto je pozneje ponatisnila tudi *Nova Hrvatska* v Londonu.

**SVOBODO — JETNIKOM
— TISKU
— ZDRUŽEVANJU!**

Skupina za demokratsko alternativo je začela delovati v Stanstedu (v Angliji) leta 1963, ko je izdelala stališča in načela, po katerih naj bi bila zgrajena demokratična, federativna in policentrična jugoslovanska državna skupnost. Na mnogih poznejših sestankih po letu 1963 do novembra 1976 so sodelavci obravnavali mnogo vprašanj, zlasti o izvedbi načela samoodločbe narodov Jugoslavije in tudi o ustanovah, na katerih bi temeljili svoboda in enakopravnost narodov in držav-članic, ki bi sestavljale takšno skupnost.

Udeleženci na sestanku 27. in 28. novembra 1976 v Londonu so obravnavali vprašanja priprave demokratske evolucije v Jugoslaviji z ozirom na pričakovane politične dogodke. Udeleženci, ki se zbirajo okoli Demokratske alternative, smatrajo, da je demokratična evolucija možna in nujna in da se more prehodno stanje med sedanjo enostrankarsko oblastjo in bodočo demokratsko ureditvijo razvijati samo, ako ga ne bodo motili potresi, povzročeni od zunaj ali v državi sami, potresi, ki bi nastali zaradi odnosov med jugoslovanskimi narodi, ali iz ideoloških in drugih razlogov.

Pravica in dolžnost vsake oblasti v prehodni dobi morata biti izogibanje in preprečevanje nasilja, pa naj prihaja od zgoraj ali od spodaj. Pot demokratske evolucije zahteva od državljanov duha osebne strpnosti in naporov za zacelitev ran iz nedavne vojne preteklosti in povojnih časov enostranske oblasti.

Udeleženci londonskega sestanka pozdravljajo nedavno povečanje bolj resnega in bolj objektivnega zanimanja demokratskega sveta za narode jugoslovanske skupnosti, kakor tudi za neodvisnost Jugoslavije. To terja od vseh naših ljudi, da tudi oni začnejo preučevati nastajajoča vprašanja svojih narodov in da se kar se da trdno povežejo na delu, kako najti pota in načinov za najuspešnejšo rešitev teh vprašanj.

Vsi udeleženci so ponovno poudarili, da je skupnost Srbov, Hrvatov, Slovencev, Makedoncev in bosansko-hercegovskih muslimanov potrebna za ohranitev svobode in drugih koristi vseh narodov skupnosti in vsakega posameznega državljanu posebej. Udeleženci so prepričani, da bi se po svobodni razpravi v prehodni dobi večina vsakega naroda Jugoslavije izrekla za ohranitev skupnosti in za njeno demokratizacijo, ker je to edina rešitev, ki onemogoča morebitne katastrofalne razvoje.

Prvi koraki za začetek sprememb na boljše, to je k demokratski evoluciji, ki bi jih narodi Jugoslavije sprejeli kot začetek te evolucije, bi bili: osvoboditev vseh političnih jetnikov, osvoboditev tiska in drugih javnih sredstev obveščanja izpod partijskega monopola in svoboda potovanja ter političnega dogovarjanja.

Udeleženci londonskega sestanka neodstopno branijo neodvisnost jugoslovanske skupnosti in smatrajo, da mora Jugoslavija, iz gospodarskih in kulturnih razlogov, že v prehodni dobi pospešiti končno približanje Evropski gospodarski skupnosti in pri tem ohraniti nevtralnost v odnosih z obstoječimi vojaškimi bloki.

Skupina za demokratsko alternativo poziva vse, ki jim je do svobode, da se pridružijo naporom za začetek demokratske evolucije v Jugoslaviji.

V Londonu

28. nov. 1976

Skupina

za demokratsko alternativo

(Sestankov v Londonu dne 27. in 28. novembra 1976 so se udeležili: Svetozar Bižić, Miodrag Djordjević, Vane Ivanović, Ilija Jukić, Kosta St. Pavlović, Branko Pešelj, Nenad Petrović, Dušan Pleničar, Dušan V. Popović, Vladimir Predavec, Franjo Sekolec, Ljubo Sirc, Desimir Tošić in Boško Vračarević. Sestanka se zaradi bolezni ni mogel udeležiti Adil Zulfikarpašić.)

**ZAKLJUČEK 'KOROŠKE' POLEMIKE V
LONDONSLEM 'ECONOMISTU'**

S Sirčevim odgovorom g. Newburyju (gl. KT 444/5) pisma v ECONOMISTU o koroških Slovencih niso bila končana. 27. novembra 1976 se je oglasil John Stonborough iz Wimborna v Dorsetu. Ta je napisal, da je Sirc v svojih razlagah izpustil rezultate plebiscita, ki da ga je leta 1919 nadzoroval višji ameriški oficir in pri katerem je velika večina Slovencev glasovala za Avstrijo. Osebo je vtis tega dopisnika, da v Avstriji s Slovenci postopajo zelo dobro, da si malo Slovencev želi v Titovo Jugoslavijo in da jih bo malo glasovalo za Jugoslavijo v tajnem jezikovnem štetju 14. novembra. Če komu blaginja v Avstriji ni všeč, naj gre kar čez mejo in živi v komunistični državi. Ni veliko ljubezni med Nemci in Slovenci na Koroškem, toda to še ni zatiranje. Avstrija je lepo urejena država in manjšinam se godi dobro.

*

Sirc je odgovoril z daljšim pismom, ki ga je ECONOMIST objavil 11. decembra:

"Zanima me, zakaj gospod John Stonborough pravi, da bo po njegovem mnenju le malo Slovencev glasovalo za Jugoslavijo v tajnem jezikovnem štetju 14. novembra. Glasovanja za Jugoslavijo sploh ni bilo, edino zastavljeno vprašanje se je nanašalo na materinski jezik glasovalca. Ali se je gospoda Stonborough samo izpodmaknilo, ali pa morda ponavlja gesla koroških nemških nacionalistov? Ti širijo glasove, da vsakdo, kdor se izjavi za slovenščino, glasuje za Jugoslavijo ali se celo izjavlja za komunizem. Takšen pritisk je zreduciral število koroških Slovencev od manjšine, ki je štela okoli 25. odstotkov celotnega prebivalstva ob začetku stoletja, (in je bila dvetretjinska večina v jugovzhodnem delu dežele) na neznatno število pvsod.

Gospod Stonborough meni, da je pri plebiscitu leta 1919 velika večina Slovencev glasovala za Avstrijo. Številke za tako imenovano cono A so bile: 22.000 za

Avstrijo, 15.000 za Jugoslavijo (južno od reke Drave je bila celo zelo majhna večina za Jugoslavijo). Precej Slovencev je moralo glasovati za Avstrijo, toda ogromna večina jih ni mogla, ker bi to pomenilo, da nemško govorečih ljudi v coni A sploh ni bilo. Celó če je ravno toliko moških Slovencev glasovalo za Avstrijo kot za Jugoslavijo, jih je moralo leta 1919 biti - če štejemo tudi družinske člane - okoli 90.000 v coni A. Nihče od njih ni glasoval za to, da postane Nemeč, polovica jih je glasovala, da ostanejo v avstrijski republiki. Kam so vsi ti ljudje izginili in zakaj Avstrija še ni postavila slovenskih tabel v bivši coni A, kjer so Slovenci očitno vsaj latentno velik del prebivalstva? Ali je mogoče, da je Avstrija zlorabila zaupanje tistih, ki so zanjo glasovali, in jim je vsilila nemščino?

Brez pomisleka sem pripravljen pritegniti gospodu Stornboroughu, ko pravi, da je Avstrija v primerjavi z Jugoslavijo dobro urejena in vladana država. Toda to še ne pomeni, da sem pripravljen odpovedati se svoji materinščini, ter se mi zdi neokusno, da gospod Stornborough tolmači željo koroških Slovencev, da ostanejo Slovenci, kot da to pomeni privrženost maršalu Titu, in jim svetuje, naj gredo čez mejo in uživajo življenje v komunistični državi."

/ * /

ECONOMIST je iz Sirčevega pisma izpustil namig, da nemški šovinisti morda lahko zvedo, kako je kdo glasoval, in pa mesto, kjer pravi Sirc, da ga nihče ne more sumiti prijateljstva do Tita, ker je bil pod njim obsojen na smrt.

Še tem se je razprava v ECONOMISTU končala, le nekdo je že popravil leto plebiscita, ki ni bilo 1919 marveč 1920, in nadzoroval ga ni ameriški oficir, temveč komisija sestavljena iz francoskih, italijanskih, jugoslovanskih in avstrijskih članov pod britanskim predsedstvom. Ameriški senat namreč ni ratificiral saintgermanske pogodbe, ki je plebiscit predpisala. (zps)

KDO SE ZDAJ MOTI - STARE, PLENIČAR ALI URBANC ?

Uredniku Klica Triglava

V januarskem KT (št. 444/5) je g. D. Pleničar zavrnil predsednika Narodnega odbora za Slovenijo g. Miloša Stareta in trdil, da Narodni odbor ni odprt do sprejema novih kvalificiranih članov.

Gornja Pleničarjeva trditev ne odgovarja dejstvom, vsaj od leta 1971. naprej ne. Podpisani sem v času od 5. aprila do 18. septembra 1971 dvakrat pismeno in enkrat telefonsko povabil Slovensko državno gibanje na pogovor zaradi morebitnega sodelovanja; na vse troje še do danes nisem dobil odgovora.

Slovenska Pravda je imela od leta 1972 odprta vrata, z vabilom podpisanega od 19. februarja 1972; ne glede nato, kot pravi g. Pleničar sam, sta bila v Narodnem odboru prisotna na kvoti Slovenska Demokratska Stranka dva funkcionarja od Slovenske Pravde. Narodni Odbor za Slovenijo si ne lasti nobenega političnega

monopola, vendar je dejstvo, da izven NO danes z izjemo gori omenjenih političnih gibanj ni organiziranega političnega dela. Nova emigracija ni zaenkrat doprinesla z izjemo posameznikov ničesar. Če za nekatere posameznike NO ne pomeni političnega predstavništva, zakaj potem ves ta trud zaletavanja v istega? Minimalni politični smisel bi moral biti, da dokler ni alternative NO, nima nikakega smisla istega zaničavati; predno poskušaj ustvariti alternativo, za kar je danes čas silno neugoden, zakaj ne slediti klicu g. M. Stareta, predsednika NO, objavljenega v SVOBODNI SLOVENIJI št. 44/1976 "eno pot imaš, če hočeš delati dobro. Če pri Narodnem Odboru česa ne razumeš, ali meniš, da ni kaj prav, ali si v dvomih, pridi, približaj se, pogovorimo se. Sprejmi delo in tudi odgovornost." Peter Urbanc

★Nadaljevanje uvodnika s prve strani:

da mislijo to pot vprašati ostale sopolisnike, kako spoštujejo človeške pravice.

Tega vprašanja se je začel lotevati tudi emigrantski tisk, ki je priporočil svojim bralcem, naj prično bombardirati zapadne činitelje s spomenicami, pismi in brzojavkami.

Dvoje prihaja na misel ob tem: gore papirja ne bodo popolnoma nič zalegle, dokler primeri kršenja človeških pravic s strani komunističnih vlad ne bodo skrbno obdelani in objektivno prikazani. Protikomunistični begunci iz vzhodne Evrope na splošno na zapadu že tako in tako malo veljajo, češ da so prejudicirani in torej ne morejo biti objektivni, čemur seveda komunistična propaganda pristavlja svoj piskrček obtožb sodelovanja z okupatorjem med drugo svetovno vojno. Rekli bi, da zato kaže usmeriti našo pozornost tistim mednarodnim organizacijam in ustanovam, ki se že leta bavijo s temi vprašanji, uživajo ugled v svetu in imajo potrebne zveze. Na misel prihaja v prvi vrsti Amnesty International s sedežem v Londonu, pa Mednarodna komisija juristov v Ženevi, in potem cela vrsta strokovnih, kulturnih in humanističnih organizacij, in ne nazadnje kajpak tudi politične internacionale.

Druga nevarnost, v katero se podajajo emigranti v svoji protikomunistični vnemi, je večja od prve: protestiranje proti kršenju človeških pravic je eno, razbijanje mednarodno priznanih držav pa je drugo. Ako povežete eno z drugim, ste na najboljši poti, da vas bodo na demokratičnem Zapadu prezrli, na komunističnem Vzhodu pa to izrabili kot dokaz, da na vzhodu ne gre za odrekanje človeških pravic ampak za upravičeno samoobrambo proti rušilcem obstoječih držav in menarodnega pravnega reda. Na te strune igrajo komunisti že leta in leta, in ne brez uspeha.

Videti je, da mislijo Hrvati nadaljevati po tej poti, zlasti zdaj neposredno pred beograjsko konferenco. Uspeh ne bo izostal, saj protikomunistični Hrvati ne bi mogli storiti večje usluge Titovemu režimu...!

UREDNIŠTVO

Pred zaključkom lista vzemo, da je bila deželna delegacija Slovenske skupnosti povabljená od Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije na uradni obisk Ljubljane, čemur se je vodstvo SS odzvalo 3. februarja. O tem bomo več poročali v naslednji številki in sam obisk tudi komentirali. Ur.

CIRIL A. ŽEBOT:

NOVI AMERIŠKI PREDSEDNIK IN SLOVENC

Washington 21. januarja. - Včeraj je Jimmy Carter bil zaprišežen in uveden kot 39. predsednik Združenih držav. Bil je mrzel, a kristalno čist sončen dan. Prvič v zgodovini je novi ameriški Predsednik po zaprišegi šel peš od Kapitola do Bele hiše. Roko v roki s svojo ženo in družino je Predsednik Carter hodil v špalirju 300.000 rojakov, ki so ga začudeni gledali in mu sponatano vzklikali dobre želje v prepričanju, da jih čuje in vidi, vsakega posebej, kot so ga v človeški neposrednosti sami videli iz špalirja. Ti nepričakovani občutki so se zlivali v razigrano radostno in upa polno razpoloženje.

Poleg te prijetne posebnosti je Carterjeva inauguracija imela še drugo, globljo značilnost. V svojem posvetilnem nagovoru takoj po prisegi - med uvodno in zaključno molitvijo - se je novi Predsednik najprej zahvalil svojemu predniku v Beli hiši za vse, kar je storil za ozdravljenje Amerike. V nadaljevanju svojega nagovora pa je Predsednik Carter ponovno navezal zgodovinske ameriške vrednote človečanskih svoboščin in enakih možnosti za vse na njih korenine v svetem pismu.

Dvojni začetni vzgled novega Predsednika svojim sorojakom in vsemu svetu je neprecenljiv, posebno v tem času oslabiljene osebne plemenitosti in vljudnosti, pa zelo agresivnih stremeljenj k duhovnemu in gmotnemu osvobojenju vseh ljudi in narodov.

OD KANDIDATA DO PREDSEDNIKA

Pred Carterjevo izvolitvijo ni bilo vse tako lepo in jasno, posebno ne glede Vzhodne Evrope in Jugoslavije. V zadnjem mesecu predsedniške volilne kampanje je kandidat Carter dal nekaj nepremišljenih izjav glede sovjetske nevarnosti in pritiska na Jugoslavijo. Komaj dva dni po volitvah pa je novoizvoljeni Predsednik že smatral za potrebno, da vsaj deloma popravi svoje kandidatske izjave. Prav je, da se zavedamo točno, za kaj je šlo. Zato sem zbral neposredna besedila o tem razvoju.

CARTERJEVA PRVA IZJAVA

Poročilo GLASA AMERIKE o tiskovni konferenci kandidata J. Carterja v Kansas City, 16. oktobra 1976:

"Kandidat Carter je izjavil, da ni gotov o tem, kaj bi podvzel, če bi Sovjetska zveza šla proti takim neodvisno usmerjenim vzhodno-evropskim državam kot sta Jugoslavija ali Romunija. Medtem ko je označil možnost takih akcij obžalovanja vredno, je guverner Carter poudaril: 'Jaz ne bi uporabil ameriške čete, če bi se ljudstvo Poljske ali Vzhodne Nemčije odločilo za osvoboditev'."

TRETJA TV DEBATA

Poročilo o tretji in zadnji televizijski debati med predsednikom Fordom in kandidatom Carterjem, 22.

oktobra 1976 v Williamsburgu, Virginija (THE WASHINGTON POST, 23. oktobra 1976):

"Kraft (Joseph, novinar) je nato vprašal Carterja o izjavi, ki jo je Carter dal v soboto (16. oktobra), ko je rekel, da on ne bi bil za to, da bi Združene države šle v vojno za Jugoslavijo, tudi če bi Sovjetska zveza poslala svoje čete v to deželo po smrti predsednika Tita.

"Kraft je omenil, da so Ford in prejšnji predsedniki čutili, da je modrejše izogniti se takim izjavam, in je dostavil, da je Carterjeva izjava "dejansko povabila" Sovjetski poseg.

"Carter je rekel, da se je on pogovarjal o Jugoslaviji s prejšnjim ambasadorjem W. Averell Harrimanom, ki je pred kratkim bil na obisku v Jugoslaviji in ki je omenil, da jugoslovanski voditelji 'smatrajo, da ni možnosti za sovjetsko invazijo'.

"Carter je dejal: 'Ne verjamem, da bi naša državna varnost bila naravnost prizadeta.' četudi bi prišlo do take invazije, in da 'bi bilo z naše strani nemodro reči, da bomo šli v vojno' tam.

"Ford je povzel Kraftovo pripombo in je rekel, da je nemodro vnaprej opisati ameriški odgovor, ko se spominjamo, da so take izjave glede Koreje povabile severnokorejski napad leta 1950. Dejal je, da 'je dosti boljše, če druga stran ne ve točno, kaj bomo mi napravili'."

KISSINGERJEVA REAKCIJA

Poročilo o nastopu Državnega tajnika Henry A. Kissingerja na TV programu "Face the Nation" v zvezi s Carterjevo izjavo o Jugoslaviji (THE NEW YORK TIMES, 24. oktobra 1976):

"Gospod Kissinger... Je rekel, da bo Carter, če bo izvoljen, gotovo na novo premislil svojo 'nevarno' izjavo, da on 'ne bi šel v vojno v Jugoslaviji, tudi če bi Sovjetska zveza tja poslala svoje čete'... Kissinger je rekel, da 'je važno, da (Sovjetska zveza) razume, da bi pritisk na Jugoslavijo imel najresnejše posledice za odnose z Združenimi državami'."

DR. ŽEBOTOV KOMENTAR

Moj komentar v THE WASHINGTON POST, 30. oktobra se je glasil:

"Kampanjski in časopisni odmevi na gov. Carterjevo nepremišljeno izjavo o Jugoslaviji so se sukali okoli njenega manj pomembnega prvega dela, v katerem je rekel, da on 'ne bi šel v vojno v Jugoslaviji' v primeru kake bodoče sovjetske invazije.

"V zakasnelem metežu glede tega 'vojnega' dela Carterjeve izjave, potem ko jo je on ponovil v odgovoru na Joseph Kraftovo vprašanje v teku zadnje predsedniške debate, je njen mnogo važnejši drugi del ostal skoro spregledan. Svojemu 'ne vojna' odgovoru je gov. Carter dodal: 'Ne verjamem, da bi naša državna varnost bila prizadeta', če bi Sovjetska zveza vdrla v Jugoslavijo. To (zmotno) mnenje bi moralo biti predmet nepopustljivega spraševanja.

"Poleg osrednjega NATO področja v zahodni Evropi ni dežele, katere neodvisnost od Sovjetske zveze bi bila bolj važna za bistvene varnostne interese Združenih držav kot je Jugoslavija, ki obvladuje jadransko obalo in vzhodne Alpe. To je razlog zakaj vse od druge svetovne vojne Jugoslavija nikoli ni bila pojmovana, ali priznana, kot da spada v sovjetsko 'vplivno območje'.

"Če se gov. Carter ne strinja s tem že davno utemeljenim zaključkom, postane upravičeno ugibati, katerim nadaljnim možnostim za preprečenje sovjetske ugrabitve Jugoslavije bi se on tudi bil pripravljen odpovedati v prid kaki drugi ugodnosti.

"Kolikor je meni znano, gov Carter ni javno umaknil, ali obrazložil, svoje izrecno zaničanje pomembnosti, ki ga ima ozemlje Jugoslavije za varnost Združenih držav. To ni predmet, o katerem bi se kdo mogel 'zareči' v vročini ali pod pritiskom volilne kampanje. Governor Carter ne sme uiti s to svojo izjavo."

EVROPSKI UREDNIK THE NEW YORK TIMESA

C.L. Sulzbergerjevo mnenje o Carterjevi izjavi (THE NEW YORK TIMES, 31. oktobra 1976):

Paris - "Carter kar naprej neodgovorno daje izjave o predmetih, o katerih še ni dovolj poučen, kot n. pr. o Jugoslaviji ... On zatrjuje, da Jugoslavija ni dovolj važna za ameriške interese, da bi se zanjo borili, čeprav so celo italijanski komunisti ... do obisti zaskrbljeni glede bodočnosti svoje sosede po Titovi smrti."

CARTERJEVA IZJAVA PO VOLITVAH

Zapisnik o časopisni konferenci novoizvoljenega predsednika J. Carterja, dne 4. novembra 1976 (THE NEW YORK TIMES, 5. novembra 1976):

Vprašanje: "V vročini volilne kampanje je včasih kaj izgovorjeno v naglici in, kot ste pogosto poudarili, Vi ste odgovarjali na vprašanja na podlagi znanja, ki ste ga takrat imeli. Ali je možno, da bi si Vi o predmetu Jugoslavije, ko boste nadalje preučili to vprašanje, prihranili izbiro glede sovjetske akcije tam?"

Odgovor: "To je ena možnost. Jaz sem pojasnil svoje stališče do Jugoslavije: Če bi Sovjetska zveza vdrla v Jugoslavijo, bi to bil skrajno resen prelom mira. To bi bila grožnja celemu svetu, v kolikor gre za miroljubni svet. To be nam toliko kot onemogočilo nadaljevati v širokem smislu detente. In neglede na to, ali bi mi dejansko zavezali naše čete Jugoslaviji - moje ugibanje je, da bi to tega prišlo - toda jaz bi moral o tem dokončno odločiti v danem trenutku. Dodal bi še, da je moje obvestilo iz Jugoslavije bilo, da je država vojaško močna, zelo visoko enotna, zelo predana neodvisnosti, in da bi možnost za sovjetski vdor bila zelo neverjetna."

PREDSEDNIK CARTER V BELI HIŠI

Dne 20. januarja je Jimmy Carter prisegel na sve-to pismo kot 39. predsednik Združenih držav. Ni dvoma, da bo predsednik Carter v Beli hiši odločal - tudi glede Jugoslavije - dobro informiran in resno zavzet za dejanske

ameriške interese.

V Jugoslaviji in Sloveniji pa tudi poznajo staro rimsko vodilo, da "fortes fortuna adiuvat" ali, kot potrjuje slovensko krščansko izročilo, "pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal!"

KAJ VSE TO POMENI ?

Od našega dopisnika

"... da nismo bogovi, ... da nismo vsemogočni, ... da ne moremo pomagati vsem in ob vsakem času, ... da je vlada ljudstva, iz ljudstva in za ljudstvo samo tako dobra, kot je ljudstvo samo..."

Besede svečenika s sončnim naglasom ameriškega juga, se trgajo nad množico, zbrano pred Kapitolom v Washingtonu. Odbijajo se od oken Kongresne knjižnice in stebrovja Vrhovnega sodišča; zvočniki jih nosijo množici na zahodni strani Kapitola, radio in televizija jih prenašata na Florido in Alasko, v Kalifornijo in Vermont, v ostali svet.

Nekaj minut kasneje potrdi Jimmy Carter, da je pripravljen položiti prisego kot novi predsednik Združenih držav. Po zaprisegi se obrne proti množici in čaka, da se poleže aplavz.

"Zase in za svoj narod bi se rad zahvalil svojemu predniku za vse, kar je storil, da ozdravi naš narod..."

Ljudje za hip ostrmijo, potem se utrga aplavz in vsakdo ve, da je bil pravkar storjen še en korak, ki naj zaliže stare rane. Njegov prednik, ki še zdaj ne more razumeti, kaj se je prav za prav zgodilo v jesenski kampanji, se dvigne in s slabo zadržanimi solzami stisne ponujeno mu roko.

Nastopni govor: nobenih novih sanj, samo nova vera v stare ideale... Žurnalisti godrnjajo: kako se bodo razpisali ob petnajstminutnem povzetku vsega, kar so slišali med kampanjo? Ljudje se razhajajo. Na kapitolskem griču grmijo pozdravne salve topov; izpred Grantovega spomenika se dvigne orjaški helikopter in odleti proti Beli hiši, zakroži nad Arlingtonom, Lincolnom in Jeffersonom: bivši predsednik, in z njim preteklost, odhaja...

Ob aveniji Pennsylvania že dolge ure čakajo ljudje. Mraz je neznosen in otroci so zaviti v težke odeje. Na 15. cesti, kjer se avenija prelomi, je množica najgostejša. Filmske kamere upajo na učinkovite posnetke s Kapitolom v ozadju. Zastave vihrajo v vetru in kadar jih obsije sonce, ki prodira med poslopji, zažarijo konice kopij, kot bi se po aveniji pomikala legija rimske vojske.

Potem završi: peš gre!

Med množico skoraj vidno preplašenih agentov osebne straže, se nesmejan pomika Jimmy Carter z ženo Rosalyn; med njima poskakuje hčerka Amy z nemogočimi črnimi očali na nosu.

Peš gre! Ljudje valovijo, od vseh strani odmevajo

znani uporniški vriski, ki so pred več kot sto leti podžigali sivo vojsko upornega juga, ko je dvignila prapor sv. Andreja proti jankijevskim zvezdam, Zdaj šele je državljanska vojna v resnici končana. Jug je po 148 letih spet dal Ameriki izvoljenega predsednika.

Nato se zvrstijo zastave in alegorični vozovi, konjeniki in biciklisti, vojska in civilisti. Pred Belo hišo jih pozdravlja predsednik z družino.

Po sprevodu si Washington nekoliko oddahne. Domačini hite domov, turisti vprašujejo, kako pridejo do svojih hotelov in mestni delavci čistijo avenijo Pennsylvanija (presneti konji)...

Zvečer ulice spet oživijo; ne sedmih mestih plešejo ljudje pozno v noč in povsod se zavrtita tudi Jimmy in Rosalyn. Mnogo čez polnoč se mimo tajinstvenega Smithsonianovega gradu zaganjata v veter dve postavi in težko je uganiti ali ju maje veter ali "sok veselja."

"Si ga videl popoldne? Peš je šel v Belo hišo."

"Yeah, but what the hell does all this means?"

Kaj vse to pomeni?

SPOMENIK SOVJETSKIM ZLOČINOM V LONDONU

Članek je bil pripravljen za oktobrski KT

Kot je lani septembra dnevni tisk obširno poročal, so v Londonu 18. v mesecu odkrili spomenik katynskim žrtvam. Mogočen obelisk iz nubijskega granita na gunnerburškem pokopališču v chiswickškem okraju Londona pričča svetu, da je bilo v Katynu, v zapadni Rusiji, na ukaz sovjetskih oblasti pred štiridesetimi leti umorjenih 4000 poljskih oficirjev.

Tega umora nihče na svetu ne zanika. Le letnica 1940 je sporna, pa se o njej prepirajo, razpravljajo in diplomatsko zardevajo. Tistega leta namreč so vladali nad Katynom Sovjeti, kar pomeni sovjetsko odgovornost zločina, čeprav spomenik tega izrecno ne postavlja. Toda napis "Katyn 1940" govori dovolj jasno in glasno.

Akcija za postavitve spomenika se je pričela pred petimi leti, ko je Louis Fitz-Gibbon na angleškem jeziku objavil knjigo "Katyn - zločin brez primere". Nekaj tednov pozneje je avtor dobil iz Južne Afrike pismo nekega Poljaka in v njem trideset funtov za pomoč sorodnikom umorjenih časnikov in za postavitve spomenika v Londonu. Tako je prišlo do ustanovitve spomeniškega odbora.

Prvotna zamisel je bila, postaviti spomenik pred anglikansko cerkvi v Kensingtonu. In če ne bi na spomeniku pisalo "1940", bi spomenik najbrž tudi tam stal. Toda diplomatski obzir, ki je tako tipičen za Britance, je silil obe britanski vladi, konservativno in laburistično, pa tudi anglikansko Cerkev, da so poskušali pregovoriti Poljake, naj opuste letnico. Na to sta seveda pritiskala tudi sovjetski in poljski veleposlenik. Toda ker je bil konservativni občinski odbor za Chelsea & Kensington na strani Poljakov, ni bilo govora, da bi popustili vladi, kleru in

diplomaciji. Tako je bilo odločeno, da bo spomenik stal na občinskem zemljišču, in sicer na pokopališču v Chiswicku. Britanska vlada je kajpak prepovedala udeležbo redni vojski pri odkritju spomenika, pa tudi vladnega zastopnika ni bilo. Proti temu so protestirali visoki časniki, politiki in domala ves britanski tisk.

Tako zdaj katynski spomenik v Londonu pričča, kako je Stalin leta 1940 na višku svojega ljubimkanja z nacisti naročil masovni umor, da bi se znebil vodilne poljske plasti; na njihovem grobu je dal zasaditi gozdič, da bi prikriil zločin. Toda Nemci so leta 1943 oznanili svetu, da so odkrili masovno grobišče, čemur pa svet v tedanji psihozi ne mogel verjeti. Zadeva je začela postajati vsaj sumljiva, ko v Nurnbergu noben Nemec ni bil obsojen zaradi tega umora. Sčasoma se je ameriški kongres začel baviti z vprašanjem.

Britansko zunanje ministrstvo se je lani septembra izgovarjalo, da storilec zločina ni dokazan, ko je doživelo protest velikega obsega preko narodnih poslancev in tiska. Na to je nek Poljak pisal uredniku TIMESA: če ne bi Sovjete in njihove oprode na Poljskem pekla njihova kosmata vest za ta masovni zločin, potem bi širom Sovjetske zveze in Poljske nešteto ulic bilo preimenovanih po Katynu in postavljenih brez števila spomenikov v spomin umorjenim žrtvam. Niti enega primera za to ni, kar je sam po sebi dovolj močan dokaz za sovjetski zločin. In bivši GUARDIANOV dopisnik v Moskvi je dodal, da so prebivalci Varšave poimenovali od Sovjetov podarjena in zasajena drevesa sredi prestolice "Katynski gozd".

Kaj pravi h Katynu jugoslovanski režim? Tudi ta molči, ker ima na vesti podobne zločine iz Kočevskega Roga, Teharij in kraških jam širom naše domovine? Kljub temu bo nekega dne svet podobno pisal o teh zločinih kot piše danes o katynskem.

/zps/

SMRT ING.LAMBERTA MURIJA

Dva dni pred Božičem (1976) je na Koroškem nena doma umrl, zadet od srčne kapi, ing. Lambert Muri, povojni gospodár pri Pristovniku v Kortah, na severnem pobočju Karavank prav do državne meje na Jezerskem, kjer je na sosedni domačiji bil rojen Lambert lera 1898.

Lambert Muri je bil že iz skoraj pomrlega rodu Slovencev, ki so se rodili še v prejšnjem stoletju in so dosegli polnost življenja že v predvojni Sloveniji. Lambert Muri je bil zelo poseben v tem rodu. O njegovem življenju in delu bo treba napisati več kot dopušča to bežno obvestilo njegovim prijateljem širom sveta.

Lambert je postal inženir agronomije v letih po prvi svetovni vojni. Posvetil se je bil tehničnemu napredku in gospodarskemu razvoju slovenskega kmetijstva, najprej pri upravi mariborske oblasti, pozneje pa pri banki upravi v Ljubljani. V tem svojem strokovnem poslanstvu je ing. Muri zapustil po vsej Sloveniji spomenike in spomine svojega zavzetega slovenskega delovanja.

*

Ko je leta 1930 dr. Anton Korošec iz protesta proti razpustu slovenskih prosvetnih organizacij zapustil ministrski položaj v šestojanuarski vladi generala Petra Živkovića, je poleg drugih višjih slovenskih uradnikov tudi ing. Muri izgubil svoj uradni položaj. Bila pa je v tem neka sreča v nesreči, ker si je dr. Korošec zato takrat izbral ing. Murija za svojega osebnega svetovalca in spremljevalca v ilegalni opoziciji. V tem svojstvu je Lambert Muri začel tiho, a skrbno graditi vezi med dr. Korošcem in študenti na univerzi, ki so v času dvorske diktature prevzemeli breme aktivne borbe za teptano slovensko stvar. Tudi moje ozko prijateljstvo z Lambertom Murijem se je rodilo v tistih letih najostrejšega šestojanuarskega režima.

Leta 1933 so bili dr. Korošec, dr. Natlačen, dr. Kulovec in dr. Ogrizek odvedeni v internacijo, v južne predele države. Kraje so jim menjavali, da ne bi slovenski interniranci postali preveč znani med tamošnjim ljudstvom. Leta 1934 je bil dr. Korošec v internaciji na otoku Hvaru. Takrat je Lambert Muri presenetil pokojnega Franceta (Ferka) Casarja in mene z nenadnim vabilom od dr. Korošca, da ga obiščeva na Hvaru. Lambert, ki je organiziral ta zaupni stik, je bil z nami ves teden tega hvarskega obiska. Z dr. Korošcem smo takrat skicirali (v Koroščevem lastnem rokopisu) podrobnejši program za izpolnjevanje Slovenske deklaracije (Koroščeve "Punktacije") iz leta 1932. Ta hvarska povezava z dr. Korošcem je po njegovem povratku v Ljubljano (po nenadni smrti kralja Aleksandra leta 1934) omogočila prvo konkretnjšo politično vzgojo slovenskih študentov, ki sva jih s Ferkom, s pomočjo Lamberta Murija, v skupinah vodila na zaupne sestanke z dr. Korošcem v ljubljanskem Marijanišču. Ko pa je po padcu Jevtičeve vlade 1935 dr. Korošec ponovno postal vodilni član nove vlade v Beogradu, je naše intimno politično poznanstvo z njim, ki ga je bil pripravil in utrjeval ing. Muri, rodilo uspeh naše študentske borbe in akcije za slovensko univerzitetno knjižnico, ki je bila v letih diktature legalni simbol slovenskih zahtev. Dr. Korošec nas je večkrat povabil v Beograd in potlej smo vsako poletje do njegove smrti bili Koroščevi gostje v Begunjah na Gorenjskem, kjer je dr. Korošec letoval.

Kmalu po povratku s Hvara leta 1934 je ing. Muri prevzel vodstvo podružnice "Slovenca" v Mariboru, kjer je deloval, dokler ni leta 1936 odšel na kmetijski oddelek nove Banske uprave v Ljubljani.

*

V razburkanem razdobju zadnjih dveh let pred razsulum Jugoslavije aprila 1941 je Lambert Muri postal ozek prijatelj svojega velikega koroškega sorojaka Lamberta Ehrlicha, s katerim je nato v prvem razdobju vojne okupacije delil težko, a uspešno začetno skrb za slovenske begunce iz Štajerske in Gorenjske. Po smrti Lamberta Ehrlicha maja 1942 je Lambert Muri postal so-skrbnik Višarskega slovenstva - Ehrlichove narodno-politične dediščine. Tako je s svojimi mladimi prijatelji maja 1945 tudi ing. Muri zapustil Ljubljano, ki jo je z veliko politično spretnostjo in strokovno sposobnostjo med vojno

reševal lakote kot načelnik Prehranjevalnega zavoda. Koliko vagonov redke hrane je ing Muri prestrigel Italijanom in Nemcem za lačne Slovence, . .

Kot rojen Korošec je Lambert Muri po odhodu iz Slovenije sklenil ostati na Koroškem, kjer je prevzel težavno vlogo urednika novega slovenskega lista NAŠ TEDNIK - KOROŠKA KRONIKA, ki jo je izpolnjeval, dokler ni po smrti svojega strica na Kortah prevzel prostrano Pristovnikovo gozdno gospodarstvo, ki ga je razvil, moderniziral in mu v nekaj letih dodal privlačno letovišarsko postojanko. Ker se je Lambert Muri po vojni ustalil na Koroškem, ni zapadel smiselni praznini "emigrantske politike," temveč je nadaljeval svoje stvariteljsko delo med koroškimi rojaki, v krogu svoje družine in v prostranih gozdovih svojih korških Karavank.

*

Lambert Muri je bil poseben tudi v čisto osebnem oziru. Bil ni le vseskozi pošten in plemenit človek, temveč tudi izredno obziren in fin v občevanju z drugimi. Zato je imel in ohranil veliko število dobrih prijateljev in znancev ne glede na politične razlike. Tudi s svojo srčno kulturo in osebno omikanostjo Lambert Muri zapušča pomemben zgled, posebno slovenskim javnim delavcem, ki jim te osebne kreposti in odlike tako pogosto manjkajo. Telesno je Lambert bil visoke, zravnanе postave in prijetnega obraza. Vse življenje je hodil po gorah. Njegova ročna pisava je bila ena najlepših, kar sem jih videl.

Pokojni Lambert zapušča ženo Zinko, rojeno Mikuš, s katero ga je leta 1937 poročil dr. Anton Korošec, ter sina Tončeka in Jančeka, ki bosta nadaljevala z vzporednim gozdarskim in letoviškim gospodarstvom, ki ga je pokojni ing. Lambert Muri izoblikoval kot povojno krono svojega plodovitega življenja.

Ciril Žebot

V SPOMIN ALBERTU REJCU

Osemindvajsetega oktobra lani je v Jugoslaviji umrl Albert - Berti Rejec, doma iz Tolmina, kjer se je rodil leta 1899. Žaro s pepelom pokojnega so položili v grob na Viču pri Ljubljani 4. novembra.

Z Bertijem Rejcem sem se srečal leta 1952 v Gorici, kjer je s Francetom Bevkom in Damirrom Feiglom urejeval GORIŠKO MATICO, bil tajnik političnega društva "Edinost" za Goriško in vodja uredništva istoimenskega dnevnika.

Od tedaj sem bil z njim v tesnem sodelovanju, zlasti, ko nam je fašizem prisodil nacionalno smrt in nas začel zatirati in raznarodovati ter nas tako prisilil k upor, ko je šlo za biti ali ne biti, za ohranitev naše celotne narodne bitnosti!

Z zakonom šte. 2008 z dne 25. novembra 1926 so fašisti uvedli smrtno kazen ne le za atentate proti kralju, kraljici, regentu, prestolonasledniku in predsedniku vlade, ki je bil Mussolini, ampak tudi za razna protidržavna delovanja : za iredentizem, vohunstvo, pustošenje, obo-

rožene napade in vstajo. Težke zaporne kazni je zra-
ven tega zakon določal za obnavljanje razpuščenih
društev, združenj in strank ter tudi za širjenje njihovih
idej in programov.

Prav z istim zakonom je bilo ustanovljeno Posebno
sodišče, pristojno za sojenje takih "zločinov".

Ta drastičen fašistični ukrep je bil seveda naper-
jen zlasti proti narodnim manjšinam, v prvi vrsti proti
slovenski in hrvaški, ki sta se nasilnemu raznarodova-
nju najbolj upirali.

Znašli smo se v hudem ognju, ki pa nas ni prestra-
šil; že dva meseca po tem zakonu smo v Gorici ustano-
vili svojo tajno organizacijo.

V sami obtožnici iz prvega tržaškega procesa iz
leta 1930 je povedano, da smo leta 1927 ustanovili
"tajno društvo, ki ga obtoženci imenujejo "Organizaci-
jo"; da "je bil namen organizacije razširati vseslo-
vansko misel in sovražstvo proti vsemu, kar je italijanske-
ga, da se doseže združitev Julijske krajine z neko zu-
nanjo državo"; da je "dokaz za to prisega, ki se je
glasila: 'Prisegam pred Bogom na svojo čast in na čast
svoje družine, da bom storil vse za osvoboditev Julijske
krajine, ki se mora združiti z Jugoslavijo'."

Prijatelj Berti Rejec je bil gibalna sila našega
odpora. Poznal je dušo slovenskega človeka in bil vesten
in vnet zagovornik pravic vsega naroda, ne samo dokler
je deloval na terenu, ampak tudi potem ko je bil pri-
moran izseliti se pred policijskim zasledovanjem v Ju-
goslavijo; in vse do zloma fašizma.

Fašistični policiji ni uspelo prijeti ga in spraviti
pred Posebno sodišče, ki je zaradi "zločinov" tajnih
organizacij delujočih po vsej Primorski in Istri dvakrat
zasedalo v Trstu (leta 1930 in leta 1941) in izrekalo
smrtne in druge težke obsodbe.

Berti Rejec je bil sin slovenske matere, ves vdan
stvari slovenskega naroda, prepričan demokrat in neutrud-
ljiv ter neustrašen narodni borec.

Njegovo delovanje je rodilo dobre uspehe in zaradi
tega ostane njegovo ime hvaležno z zlatimi črkami za-
pisano v zgodovini.

Dr. A. Sfiligoj

+ VALENTIN LIPIČAR

Lani je umrl tudi Valentin Lipičar iz Kala nad
Kanalom, kjer se je rodil 25. januarja 1909 in tam ži-
vel kot dober in vesten Slovenec.

Tudi on je okusil fašistično nasilje in trpel v tež-
kem zaporu.

Meseca novembra 1930, namreč, dva meseca
po usmrtitvah v Bazovici, se je skupina italijanskih fi-
nančnih stražnikov vračala ponoči iz Koprivišča pri Kalu
nad Kanalom, kjer so bili na izletu. Iz teme so proti
njim počili strelj in enega od njih smrtno zadeli.

Policija je zaradi tega spravila pred Posebno sodi-
šče trinajst domačinov, ki jih je vse 23. 2. 1932. ob-
sodilo na skupnih 330 let zapore, med temi tudi Valen-
tina Lipičarja, ki je prejel 30 let kazni.

Bili pa so vsi poponoma nedolžni, saj so bili vsi
doma, ko so financarji zapustili vas, dogodek pa se je
pripletal daleč proč od vasi. Toda neki zemljemerec

iz Gorice, ki so ga najeli kot izvedenca, je "ugotovil",
da so prijeli domačini lahko prišli na kraj napada še pred
vozilom, in to po neki krajsnici.

Danes vemo, da je strele sprožil legendarni borec
Danilo Zelen iz Pivke v spremstvu nekega Tolminca.

Že samo dejstvo, da Posebno sodišče ni izreklo
nobene smrtne kazni pove, da krivda slovenskih obtožencev
ni bila dokazana. Režim pa je terjal žrtve, seveda za
ustrahovanje in uničenje slovenskega ljudstva.

Valentina Lipičarja sem srečal v fašističnih zaporih
in ga takoj spoznal za človeka krepkega značaja in po-
nosnega na svojo narodno pripadnost. Ostala sva dobra
prijatelja.

Zavedal se je tragičnega položaja nešega naroda
in s ponosom prenašal krivično kazen. "Kaznovan sem,
je pravil, ker sem pač Slovenec, in ne zato, da bi kaj
zagrešil".

Bil prepričan, da bo zmaga končno na naši strani.

Po vojni se je izselil v Kanado, lani pa se je vrnil
domov bolan in tu umrl.

Valentin Lipičar in vsi drugi od njegove skupine
so živ primer krivičnega nasilja nad našimi ljudmi! Trpe-
li so kot zavedni pravični Slovenci in narod se jih mora
spomniti kot mučence in jih kot take častiti!

Dr. A. Sfiligoj

OB PRIJATELJEVEM GROBU

V Parizu je 21. januarja umrl Borut Žerjav, ki je bil dolga
leta uslužben pri tamkajšnjem Radiu. Njegov oče je bil
znani liberalni politik dr. Gregor Žerjav (umrl 1929).

S pokojnim Borutom sva se spoznala po vojni
preko Klica Triglava; bila sva v pismenem in osebnem
stiku vse do novega leta, ko mi je potožil svojo bolezen.
Vedno se je živo zanimal za Klic Triglava, predvsem za
njegove uvodnike in mi od časa do časa povedal ob njih
svoje mnenje, ki sem ga vedno cenil kot dobrohotno kri-
tiko, nasvet ali odobravanje iskrenega prijatelja. Prva le-
ta je večkrat pisal v ta list; njegov slog je bil tako znači-
len, da mu ni bilo para v slovenski žurnalistiki. Borut je
bil vedno finega, nežnega nastopa, izredno izobražen in
politično razgledan. Ni imel smisla za emigrantske pre-
pire osebnosti, in je zaradi tega tudi sam trpel. Bil je mo-
čan slovenski narodnjak, ki zlepa ni hotel zaupati niko-
mur slovenske duše; do ljudi in programov je bil po nara-
vi skeptičen ali rezerviran, zlasti tedaj, kadar hotenja
niso bila dovolj jasna, čista in odprta. Ker sam ni trpel
osebnih ali političnih intrig, jih je toliko manj mogel tole-
rirati v politiki. Zaradi tega so ga mnogi napak razumeli.
Kot realist je bil za konfederativno Jugoslavijo; na samo-
stojno Slovenijo bi v nujni pristan, če bi imeli Trst.

Večkrat sem ga pregovarjal, naj se aktivneje
vključi v zdamsko politiko in naj ne bo drugi Matija Čop,
ki za seboj ni zapustil ničesar. Sodil sem, da bi moglo slo-
venstvo mnogo pridobiti, če bi bil Borut Žerjav aktivnejše
angažiran. Morda je bila temu vzrok njegova narava, del-
no pa tudi sam emigrantski Pariz, v katerega on gotovo ni
mogel prisojati - za razliko od kozmopolitanskega Pariza,
ki mu je bil pri srcu. Morda bi mož dal v drugačnih pri-
likah več od sebe. A kolikor je dal, in tudi to ni bilo ma-
lo, sem mu hvaležen, ker je obogatil slovensko spoznanje
in dognanje. Bil je eden od tistih, na zunaj nevidnih fak-
torjev, ki od daleč s svojimi idejami, kritikami in spozna-
nji vplivajo na tok lista; njihovega političnega čuta, inte-
lektu in iskrenega, neosebnega, interesa urednik neodvis-
nega lista ne more in ne sme ignorirati.

D. Pleničar

SESTANEK NEUVRŠČENIH V COLOMBU

IN PROBLEM NJIHOVIH INFORMACIJ

Od našega sodelavca

Najpomembnejši dogodek leta 1976 - vsaj tako so jugoslovanski časopisi že poleti trdili - je bila peta konferenca šefov držav in vlad neuvrščениh držav od 16. do 19. avgusta v Colombu. Zaradi priprav na konferenco je bila prestolnica Sri Lanke nekaj tednov postavljena na glavo. Jugoslovani so na svoje stroške preskrbeli teleprinterje in drugo komunikacijsko opremo in oskrbeli televizijske prenose preko satelita. Zanimanje za prenose ni bilo veliko, ker so se le vrstili dolgočasni govori. Kot je na takih mednarodnih konferencah navada, šefi delegacij preberejo vsak svoj govor, v katerem vsak gleda prvenstveno nase in vsak svojo probo, ker je govor namenjen v glavnem za domače potrebe. Resolucije pripravljajo v komisijah, kjer se debate vrše za zaprtimi vrati.

Na tej konferenci šefov držav ali vlad je bilo 42 šefov držav ali vlad in 44 ministrov ali odposlancev. Udeležilo se jo je torej 86 polnopravnih članic. Med državami opazovalkami so bili Filipini in Romunija, za katero se je zelo zavzemala Jugoslavija, čeprav je član Varšavskega pakta in torej ni neuvrščena.

Tito je odletel iz Pule 12. avgusta in naslednjega dne s svojim posebnim letalom Boeing-727 priletel v Colombo. Tja je priplula tudi šolska ladja Galeb, ki jo je Tito uporabljal za svetovna potovanja. Zasedla se je v pristanišču Colombo in jo je Tito uporabljal kot ploveci dvor. Druge delegacije so stanovale v hotelih. Glavna cesta skozi Colombo je bila zaprta, da so se delegati nemotoma lahko vozili iz hotelov v konferenčno dvorano. Promet v Colombo se je zagatil kot še nikdar prej.

Tito je imel svoj govor 17. avgusta zjutraj. Hvalil se je s porastom gibanja neuvrščениh v 15 letih od beograjske konference in z velikimi uspehi pri osvobajanju narodov in človeka "po zaslugi prizadevanj neuvrščениh, socialističnih in drugih miroljubnih držav, kakor tudi vseh naprednih in demokratičnih sil v svetu". Zavzel se je za to, da se "neuvrščенost nikakor ne more omejevati na ožje okvire držav v razvoju ali tako imenovanega tretjega sveta, južne poloble in podobno." Govoril je o pritiskih in vmešavanju "nekaterih sil," ki tudi izkoriščajo razlike in spore med posameznimi neuvrščениmi državami. "Še več, te sile jih poskušajo še podpihovati, da bi v tako pomembnem trenutku našega gibanja ohromile akcijo neuvrščениh držav." Očetovsko je poučeval neuvrščene države, da morajo "reševati tudi vprašanja, ki izvirajo iz njihovih medsebojnih odnosov, pri čemer se morajo dosledno držati načel, ki se za njihovo uveljavitev bojujejo že dolgo vrsto let tudi v svetovnem obsegu." Razlike same ob sebi ne pomenijo slabosti. "Pomembno je samo, da ne pozabimo, da sta strpnost in razumevanje nujno potrebna prav zaradi večjih možnosti v boju za poglobitve cilje, in da moramo navzlic določenim razlikam, ostati enotni v tistem, kar je

za vse najbolj bistveno." Tito je kot običajno govoril o nedoločenih zunanjih pritiskih in vmešavanju, ki ogrožajo številne neuvrščene države, in o popuščanju napetosti v Evropi. Konferenca se mora zavzeti, da bo popuščanje zajelo ves svet. Omenil je Bližnji vzhod, Libanon, Ciper, jug Afrike, območje miru v Indijskem oceanu in "preprečevanje miroljubne združitve Koreje". Zavzel se je za sklicanje izrednega zasedanja generalne skupščine Združenih narodov o razoroževanju. Poudaril je "boj za ustvarjanje novega mednarodnega ekonomskega reda" in dejal, da so spremembe na tem področju "zgodovinska nujnost, ker ustrezajo sodobnim potrebam in temeljijo na načelih, ki izražajo interese ne samo držav v razvoju, temveč tudi razvitih držav, to je, vsega svetovnega gospodarstva." Ob koncu je poudaril dolžnost neuvrščениh, da sprejmejo konkretne ukrepe.

Resolucij, ki so jih sprejeli v Colombu, je bilo toliko, da so se tudi jugoslovanski časopisi zmedli pri preštavanju, posebno še, ker so mnoge pripravljali in popravljali do zadnjega trenutka in jih na sami konferenci niso mogli razdeliti tisku. Med drugimi so sprejeli v resolucije tudi točke, ki so Titu pri srcu: posebno zasedanje generalne skupščine ZN o razoroževanju, nov mednarodni gospodarski sistem, reševanje Bližnjega vzhoda, Cipra in Koreje.

V zahodnih časopisih je dvignila precej prahu akcija neuvrščениh, da povežejo svoje novinske agencije in občila. O tem so se pogovarjali ministri za informacije neuvrščениh držav v New Delhiju konec julija, a konferenca v Colombu je prizadevanja odobrila. Na prvi pogled je prizadevanje hvalevredno. Neuvrščene države bi se rade bolje poznale in bi rade, da bi tudi ostali svet več zvedel o njih. Temu naj služi povezava njihovih novinskih agencij. Pod vodstvom TANJUGA že nekaj časa obstaja "pool" novinskih agencij neuvrščениh držav (po srbohrvaško se mu reče "pul"), preko katerega agencije izmenjujejo poročila. Ta niso posebno presunljiva; odprli so novo tovarno, govoril je ta in ta, navodnjavajo polja, odpirajo šole in podobna "pozitivna" poročila, preprosta in ne posebno zanimiva za koga drugega kot tistega, ki je imel govor ali ki bo otroka poslal v novo šolo. Izmenjava takih poročil nič ne škoduje, čeprav tudi koristi ne veliko.

Nadaljnje sodelovanje med neuvrščениmi na polju informacij naj razbije monopol zahodnih agencij; neuvrščeni namreč trdijo, da imajo zahodne agencije monopol na obveščanje in da ga izkoriščajo za prirojeno poročanje na škodo nerazvitih. V glavnem jih obtožujejo, da posvečajo tretjemu svetu premalo pozornosti. Prav gotovo je res, da posvečajo agencije več pozornosti nepomembnim dogodkom na zahodu (katera zvezda se je spečala s kom in take zadeve) kot življenjskim dogodkom v nerazvitem svetu, razen če ne umre nekaj sto ljudi na en mah. Toda obtožbe proti zahodnim občilom na splošno gredo dalje: o neuvrščениh naj bi poročali v popačeni luči iz zlobnim namenom. Pri takih obtožbah so posebno glasne države kot Indija, kjer je vlada z železno roko cenzure pritiskala na domača občila. Čim bolj avtoritativno je režim, tem bolj se trudi, da bi nadzoroval ves tok

informacij, tistih, ki pritekajo v deželo in tistih, ki iz dežele tečejo v svet. Jugoslovani na lastni izkušnji iz stalinističnih časov vedo, da tako nadziranje informacij ne rešuje problemov, ampak jih le pometa pod preprogo, kjer se kopičijo.

Zdaj naj bi mednarodno sodelovanje in celo s podporo UNESCO streglo prizadevanjem režimov, da nadzorujejo in po svoje kroje tok informacij. Kar se nepristranskega in točnega obveščanja tiče, bi svet vsekakor prišel iz dežja pod kap. Svetovnih novinskih agencij res ni veliko in jih prešteješ na prste ene roke, a te med sabo živahno konkurirajo in jim tudi manjše agencije uspešno hodi v zelje. Sam TANJUG je nekajkrat posekal svetovne agencije v poročilih iz neverjetnih krajev, recimo iz Santiaga ob prevratu proti Allendeju in iz Pekkinga. Veliko manj verjetno je, da bodo svetovne agencije iz imperialističnih političnih nagibov hudobno krojile poročila o kaki državi ali skupini držav, kot da bodo vlade teh držav in agencije pod vladno kontrolo krojile poročila v lastnem kratkovidnem interesu. Prav tako kot čilska junta skuša prikriti preganjanja in obupni gospodarski položaj, bo tudi vlada nerazvite države, naj bo še tako "napredna", skušala prikriti svoje težave in pomanjkanje svobode. Sodelovanje neuvrščenih držav na polju informacij bo neizogibno vodilo k širjenju režimske propagande namesto k boljšemu obveščanju. Zaradi tega nerazvite dežele ne bodo imele manj težav in se ne bodo hitreje razvijale, ampak nasprotno. Če se režimu posreči, da prikrije težave, potem jih prav gotovo ne bo odpravljaj. Tudi mednarodno sodelovanje in razumevanje ne bo nič boljše, ker se v režimsko propagando prav rad vrine šovinizem.

Iz teh razlogov se je na zahodu dvignil prah, ko so neuvrščeni razpravljali o sodelovanju na polju informacij. Napredka do konca leta še ni bilo.

TITOVO ZDRAVJE IN OBISKI

Od našega sodelavca

Iz Pariza so 10. septembra lani prišla poročila, da je Tito zaradi bolezni odpovedal obisk francoskega predsednika Giscard d'Estainga, ki naj bi bil v Jugoslaviji od 15. do 18. septembra. Šele naslednjega dne so v Beogradu uradno sporočili, da so zdravniki na pregledu 8. septembra ugotovili "znamenja akutnega obolenja jeter". Pri 84 letih je seveda vsaka bolezen lahko usodna in zato je bilo na zahodu zaradi Titovega zdravja nekaj preplaha, toda okoliščine so kazale, da bolezen ni huda.

Tito se je bil vrnil iz Colomba 21. avgusta in je počival na Brionih, nakar je v začetku septembra prišel na Brdo, nekdanji dvorec kneza Pavla blizu Kranja. Po potovanju v tropske dežele je 18 dni odlašal z zdravniškim pregledom; kaže, da so ga zdravniki preiskali šele 8. septembra zjutraj, preden se je odpeljal na letališče Brnik sprejemati romunskega predsednika Ceausescu. Ta je po postavi majhen, a zaverovan vase in domišljav za

tri. Niti pomisliti ni bilo mogoče, da bi mu Tito v zadnjem hipu odpovedal gostoljubnost. Gostil ga je na Brdu in šel z njim naslednjega dne na lov v Kamniško Bistrico. Niso poročali, kakšne kozle sta streljala, toda popoldne se je Ceausescu sam podal v Velenje, kjer so mu dali priliko, da zadosti potrebi po govori na javnih zborovanjih.

Z Brnika sta Tito in Ceausescu 10. septembra letela v Beograd. Dobro uro po njunem pristanku se je v zraku nad Zagrebom, ki sta ga bila preletela, dogodila huda letalska nesreča, ko sta trčili potniški letali, eno jugoslovansko in drugo britansko. Ni čudno, da je bil Ceausescu tako pretresen, da ni več zaupal jugoslovanskemu nebu in je 11. septembra odpotoval iz Beograda z avtomobilom. Po trdni zemlji se je peljal čez mejo in šele v Romuniji stopil v letalo, ki ga je pripeljalo v Bukarešto. Na večerji pred slovesom, 10. septembra, je Tito dejal, da bi bili pogostejši sestanke koristni in da jih lahko opravita tudi neformalno, česar Ceausescu nima rad.

Tistega dne je Tito poslal v Pariz zunanjega ministra Miloša Minića, da se opraviči francoskemu predsedniku. Francozi so oznanili, da je Tito bolan, a jugoslovanski občani o bolžni svojega predsednika še en dan niso bili obveščeni.

Hrvaška petorica je takrat ugrabila letalo TWA na poletu iz New Yorka v Chicago. Kako je to vplivalo na Titovo zdravje, ni bilo objavljeno. Vsekakor sam ni spet tako kmalu sedel v letalo. Okrevat ni šel na Brione ali v Kupare ob morju, ampak na posestvo Belje v kotu med Dravo, Donavo in madžarsko mejo. Tam so ga 19. septembra obiskali podpredsednik predsedstva SFRJ Vidoje Zarković, ki bi ob Titovi smrti prevzel posle, stari hrvaški vodja Vladimir Bakarić, sekretar ZKJ Stane Dolanc, predsednik hrvaškega predsedstva Jakov Blažević in predsednik ZK Hrvatske Milka Plićaninc.

En mesec po prvem pregledu, 8. oktobra, je šel Tito na zdravniški pregled v Beograd in so zdravniki ugotovili, da je zdrav. Predstavnik zveznega sekretariata za zunanje zadeve Mirko Kazelić je na tiskovni konferenci 22. oktobra v Beogradu dejal: " Lahko vam rečem, da se predsednik Tito zelo dobro počuti."

Ze nekaj let Tito v okolici Bugojna na jesen strelja medvede. V Bugojno, odročni kraj v bosanskih planinah, ki se postavlja s tovarno vojaške opreme, je letos prišel 3. oktobra. Lani sta tam Tito in Kardelj ustrelila vsak svojega medveda in ima Kardelj še vedno v shrambissalamo, v katero so predelali njegovo zverino. Letos pa so se medvedje Titu previdno izogibali, kajti kljub temu, da je ostal v Bugojnu en teden, o medvedjem lovu ni bilo poročil.

Pač pa se je Tito sredi novembra objemal z medvedom iz ZSSR, Leonidom Brežnjevim, ki je bil na obisku v Beogradu. Zahodni poročevalci so pripominjali, da je Brežnjev pri 70 letih izgledal slabše kot Tito pri 84.

Francoski predsednik Giscard d'Estaing je končno

opravi svoj odložen obisk v Beogradu za Miklavža, 6. in 7. decembra. Kot je po protokolu običajno, ga Tito ni sprejemal na letališču, ampak na ploščadi pred Belim dvorom na Dedinju. V zdravici na slovesni večerji 6. decembra je Tito govoril o perspektivah v gospodarskem sodelovanju med Jugoslavijo in Francijo in poudaril, da sta obe državi "privrženi neodvisnosti in imata samostojno vlogo v mednarodnih odnosih." Francoski predsednik je govoril o dolgi tradiciji prijateljstva in dejal, da se državi ujemata "v nekaterih bistvenih načelih", kot so nacionalna neodvisnost, svobodno odločanje o poteh razvoja in prizadevanje za pravičnejši svetovni red. Oba sta poudarjala pomen helsinške konference in njenega nadaljevanja v Beogradu leta 1977.

V skupnem sporočilu, ki so ga že dolgo prej pripravljali na diplomatski ravni, sta predsednika poudarila šest zvenecih načel, ki naj vodijo odnose med državami: 1. V svetu, ki mu grozi jedrsko orožje, morajo ideje solidarnosti premagati pojmovanja, ki povzročajo spopade. 2. Načela ustanovne listine OZN in sklepne listine helsinške konference mora uresničevati sleherna država. 3. "Suverena enakost držav pomeni njihovo pravico do neodvisnosti, vstevši pravico do svobodne izbire političnega in ekonomskega sistema in zunanje politike kakor tudi pravico, da so ali niso članice vojaškopolitičnih zvez, pravico do izbora neuvrščenosti ali nevtralnosti." 4. Iz suverene enakosti držav izhaja pravica, da v popolni enakosti sodelujejo pri proučevanju mednarodnih problemov. 5. "Resnično popuščanje napetosti pomeni, da poteka med državami dialog ne temelju njihove neodvisnosti in suverene enakosti. To hkrati izključuje dogovore med bloki in sleherno politiko, ki pelje k njihovi krepitvi, kakor tudi politiko s pozicij moči" ter politiko vplivnih območij. "To pomeni tudi odsotnost kakršnega koli vmešavanja v notranje zadeve drugih držav s katere koli strani in s kakršnimikoli izgovori." 6. Vzpostavitev novega mednarodnega gospodarskega reda naj bi prispevala k pospešenemu gospodarskemu napredku nerazvitih "kakor tudi k splošni blaginji držav in narodov."

Skupno sporočilo ob obisku francoskega predsednika, ki je bilo izdano 7. decembra, se je tudi zavzemalo za "popolno in dinamično uresničevanje sklepne listine" helsinške konference. Omenjalo je Srednji vzhod, Libanon, Ciper in Sredozemlje na sploh ter potrjevalo "privrženost načelu splošne in popolne razorožitve pod učinkovitim mednarodnim nadzorstvom." Predsednika sta se pogovarjala tudi o gospodarskem in drugem sodelovanju med državama in posvetila "pozornost Jugoslovanom, ki začasno delajo v Franciji in potrebi po nenehnem izboljševanju njihovih delovnih in življenskih razmer." Emigracija ni bila omenjena.

Jugoslavija je 17. februarja izgnala tri zahodnonemške državljane, ki so v imenu Družbe za pravice človeka prišli v Beograd s 4000 podpisi iz Z. Nemčije in Francije protestirati, ker sta v zaporih še vedno pisatelj Mihajlov in pravoslavni duhovnik o. Sava Banković. Ko oblasti niso hotele sprejeti protesta, so pričeli z gladovno stavko, narkar so jih izgnali.

PRIČA ZDOVČEVEGA UMORA

Od posebnega dopisnika

Nemška policija še vedno tava v temi, kar se tiče umora jugoslovanskega konzula Edvina Zdovca, ki so ga ubili v Frankfurtu 7. februarja 1976 zjutraj, ko se je odpravljal zdoma v službo na konzulat. Zapiral je garažo in takrat ga je iz mraka zadelo pet strelav v hrbet. Storitilec je zbežal v velikem belem avtomobilu, ki ga je čakal za ovinkom. To so znana dejstva, vse drugo pa so ugibanja, ki niso še nikamor pripeljala.

Eno od ugibanj, ki je z umorom povezovala dr. Lojzeta Krakarja, kakor smo poročali (gl. KT št. 443), je mogoče zavreči kot neverjetno, neosnovano, morda celo zlobno. Pojavilo se je večkrat v londonski NOVI HRVATSKI, 19. julija pa tudi v zahodnonemškem tedniku DER SPIEGEL. Oba sta pisala, da se je Krakar izmaknil zasliševanju zahodnonemške policije in pobegnil v Jugoslavijo, a edino on da je na večer pred umorom lahko vedel, da bo šel Zdove naslednje jutro, v soboto, na konzulat, čeprav ob sobotah ne delajo. Krakar naj bi bil obvestil morilca, nato pa pobegnil v Jugoslavijo, kar jasno kaže, kam vodijo nitiumora.

SUDDEUTSCHE ZEITUNG, ki je resen časopis, se je pozanimal in ugotovil, da je zgodba "dokaj neresna." Prvič je zasnovana na krivi predpostavki, da je jugoslovanski konzulat ob sobotah zaprt. V resnici imajo konzulati v soboto reden delovni dan in največ dela, ker prihajajo zdomci po svojih opravkih na dan, ko so sice prosti. Morilci so torej lahko vedeli, da hodi Zdove na delo tudi ob sobotah.

Drugič ni nobene skrivnosti glede popivanja na večer pred umorom. V Frankfurtu so imeli 6. februarja večer Prešernovo proslavo, na kateri je govoril dr. Krakar, lektor za slovenski jezik na Goethejevi univerzi, Zdove pa je bil navzoč kot jugoslovanski predstavnik in Slovenec. Po proslavi so se Zdove z ženo in hčerkama ter Krakar zadržali slabo uro v bližnji restavraciji; nič čudnega, če se vzame, da so kot Slovenci imeli kaj skupnega.

Tretjič Krakar po umoru ni izginil, ne da bi odpovedal službo, ampak je kot običajno šel 13. februarja na semestralne počitnice domov v Ljubljano. Vrniti se je mislil pred 1. aprilom, začetkom poletnega semestra, toda zaradi bolezni je prišel v Frankfurt šele 10. maja. Organi zahodnonemškega zveznega kriminalističnega urada so prišli ponj šele 18. maja in ga tega in naslednjega dne zasliševali po več ur. Vanj so vrtali, naj prizna, da je povezan z UDBO in da ve o umoru in morilcu več, kot pove. Krakar je 11. septembra pisal v ljubljanskem DELU, da je bil po tem zasliševanju "globoko deprimiran, duševno izčrpan, z živci na koncu in nesposoben za delo." Zato se je 28. maja, torej 9 dni po zaslišanju, odločil, da zapusti Nemčijo in frankfurtsko univerzo. Svojemu profesorju Rammelsmeyerju je 7. julija po slovensko pisal, da se nahaja že dalj časa v psihiatrični kliniki.

"Nemška policija me je toliko živčno izmučila in mi spet tako zelo vzbudila travmo in asociacije na lagerje v drugi svetovni vojni in na SS in gestapo, da sem z živci popolnoma na koncu. Slišal sem, da je policija ropotala in delala težave zaradi mene tudi na univerzi v Frankfurtu. Kaj naj Vam na vse to rečem? Svečano izjavljam Vam in policiji in univerzi v Frankfurtu in vsem, da nimam s smrtjo konzula Zdovca absolutno ničesar opraviti :: Vse to sumničenje je čista, bolna, blazna fantazija policajev, ki - se mi zdi - namerno iščejo v napačni smeri."

Četrtrič, česar nemški časopisi niso upoštevali, Krakar ni fičfirič ali potepuh, ki bi za nekaj dolarjev opravil umazano delo. Za umore nezaželenih emigrantov baje plačuje UDBA po \$20,000. Za ta denar dobiš nepridiprava, ki se sicer ukvarja z nečednimi posli, ne pa univerzitetnega lektorja. Da bi pomagal pri umoru znanca, je potrebna velika mera brezvestnosti, h kateri lahko pomaga ideološka zaslepljenost. Mogoče je torej postaviti vprašanje, ali bi Krakar iz političnih nagibov morda le lahko pomagal pri likvidaciji Zdovca, ki bi jo iz neznanih razlogov ukazali višji v Jugoslaviji.

Na to vprašanje je mogoč zanesljiv odgovor zaradi tega, ker Lojze Krakar ni neznana oseba. Petdesetletni slavist je lirični pesnik, ki je v zadnjih tridesetih letih izdal nekaj pomembnih pesemskih zbirk. Na splošno ni dvoma, da pesmi izražajo pesnikovo dušo; iz njih vidiš, ali je dosleden ali se obrača po vetru (čemur se tudi Oton Župančič včasih ni izognil), ali misli po svoje ali je le sluga režima. Pri Krakarju je opaziti določen razvoj od graditeljske, črno-bele, navdušenjaške lirike iz časov ho-ruk socializma preko razočarane melanholije, ko se je "zaplel" s svojimi "visokimi" in "ponosnimi," kot "himna zanosnimi" sanjami "med trnje in grmovje sveta," do zrelega stoicizma. Vedno znova prihajajo na dan strahotni spomini na vojne dni, na tri leta, ki jih je kot mlad fant prebil v Dachau in Buchewaldu. Teh pesmi ni pisal sluga režima ali zakrknjen zaslepljenec. Popolnoma neverjetno je, da bi bil zmožen pomagati pri umoru.

Prav njegova pesniška narava tudi nudi razlago, zakaj ga je zasliševanje nemške policije tako prizadelo. Manj čustven mož bi bil vzrožil in se skliceval na zakonske pravice. Pesnika je vrglo iz čustvenega ravnotežja in ga pognalo v psihiatrično kliniko. In ker je samo pesnik, se tudi jugoslovanski časopisi niso kaj prida zavzeli zanj. Tisti, ki so si izmislili zlobno zgodbo, pa imajo morda še kaj hujšega na vesti.

P.S. Med letošnjimi sedmimi nagrajenci Prešernove nagrade v Sloveniji je bil tudi pesnik dr. Lojze Krakar.

10. januarja so pokopali v Ljubljani univ. prof. jezuita p. dr. Vladimira Truhlarja. O njem bomo pisali več prihodnjé.

22. januarja je umrl v Clevelandu (USA) pisatelj Karel Mauser. Predsedoval je tudi Zvezi protikomunističnih borcev.

V Trstu so 26. januarja pokopali dr. Rudolfa Marca, uglednega tržaškega javnega delavca v Slovenski demokratski zvezi, gospodarstvenika in dobrodelnega organizatorja ter učitelja.

Sorodniki pisatelja Mihajla Mihajlova, ki je na gladovni stavki v jugoslovanskih zaporih, se boje za njegovo življenje.

LEONID BREŽNJEV IN NJEGOVA RDEČA KAPICA

Od našega sodelavca

V čemernem novembrskem vremenu je 15. novembra prišel na tridnevni obisk v Jugoslavijo generalni sekretar CK KPSZ Leonid Brežnjev. V njegovem spremstvu sta bila zunanji minister Andrej Gromiko in sekretar CK KPSZ Konstantin Katušev, ideolog in strokovnjak za odnose s komunističnimi partijami. Na letališču Surčin jih je sprejel sekretar ZKJ Stane Dolanc, a Tito je svoje goste pričakal pred Belim dvorom na Dedinju, kot je določeno v protokolu, ki zadnjé leta ni veljal za predsednika Forda in Ceausesca. Z Brežnjevim sta se trikrat objela in poljubila na lice: cmok, cmok, cmok. Slika tega prizora je šla po vsem svetu, toda v Jugoslaviji je niso razobešali v časopisih. Še tisto popoldne so se pričeli pogovori in na slavnostni večerji sta Tito in Brežnjev imela zdravici.

Tito se je v zdravici po sovjetski navadi najprej pobahal, da se ZKJ "še naprej krepi in razvija kot temeljna sila, ki spodbuja in usmerja razvoj socialističnega samoupravljanja". Omenil je "vsestransko in plodno sodelovanje" in dejal, da imajo "razviti in stabilni jugoslovansko-sovjetski odnosi... veliko širši pomen" kot "prispevek k boju za mir, aktivno miroljubno sožitje, družbeni napredek in socializem," h čemer bo pripomoglo tudi to srečanje. "Trajna in trdna podlaga, na kateri se uspešno razvija naše sodelovanje, je medsebojno spoštovanje skupno sprejetih načel - neodvisnosti, suverenosti, enakopravnosti, nevmešavanja, upoštevanja različnosti poti notranjega razvoja in posebnosti pozicij naših držav in partij," je poudaril Tito in našteval beograjsko deklaracijo iz leta 1955, moskovsko iz leta 1956 in izjavo iz leta 1971.

S tem je Tito postavil stvari na svoje mesto in Brežnjevu in svetu naznanil, da od teh načel ne odstopa. Potem je orisal položaj v svetu s svojega kota, podobno kot na konferencah v Berlinu in v Colombu: "neomajna težnja narodov, da bi živeli v miru, svobodi in neodvisnosti" in brez tujega vmešavanja; socializem kot svetovni proces in popuščanje mednarodne napetosti so svetle strani te slike; politika sile, vmešavanje v notranje zadeve drugih in oboroževalna tekma pa senčne strani. "V takšnih okoliščinah ima izreden pomen aktivno angažiranje celotne mednarodne skupnosti, vseh naprednih in demokratičnih sil v boju za pravično in trajno rešitev problemov, ki so vzrok napetosti in sporov v mednarodnih odnosih, za enakopravne mednarone in gospodarske in politične odnose. Velik pomen in odgovornost pri uresničevanju teh ciljev imajo socialistične neuvrščene in druge miroljubne države ter vse druge napredne in demokratične sile v svetu."

Tito se je zavzel za to, da bi "došledno in v celoti uresničevali sklepe helsinške konference" in dejal, da bo beograjsko nadaljevanje leta 1977 pobuda za čim boljše izvajanje sklepov in prispevek h krepitvi miru. Pripisal je velik pomen posebnemu zasedanju generalne skupščine Združenih narodov o razorožitvi. Povedal je, da se

Je Jugoslavija "trajno opredelila za politiko neuvrščeniosti" in se zavzela za uresničevanje sklepov konference v Colombu. Ta konferenca "se je konstruktivno lotila reševanja velikih problemov sodobnega sveta in jasno pokazala in potrdila čedalje večjo vlogo, moč in enotnost gibanja neuvrščeniosti" pri reševanju mednarodnih vprašanj. "Boj narodov za mir, varnost in enakopravno mednarodno sodelovanje je neločljivo povezan z bojem za napredno družbeno preobrazbo in socializem." Vprašnji sodelovanja in solidarnosti revolucionarnih partij in vseh naprednih in demokratičnih sil dobivata čedalje večji pomen. "Vedno bolj se uveljavlja spoznanje, da je medsebojne odnose vseh teh sil mogoče zasnovati le na načelih neodvisnosti, samostojnosti, enakopravnosti, nevmešavanja in odgovornosti pred svojim delavskim razredom in narodom. Sodimo, da je berlinska konferenca komunističnih in delavskih partij Evrope v tem pogledu pomenila pomemben korak naprej," je dejal Tito v zdravici.

Brežnjev je v odgovoru na zdravico rekel, da "imamo trdno podlago za nadaljnji razvoj sovjetsko-jugoslovanskih prijateljskih stikov. Ta podlaga je zelo razvito sodelovanje, izkušnje, ki smo si jih pridobili na raznih področjih, obojestranska privrženost načelom enakopravnosti in medsebojnega nevmešavanja v notranje zadeve, v skladu z internacionalističnim pristopom in skrbnim upoštevanjem življenjskih interesov obeh držav." Neoporečna načela je Brežnjev torej skalil s primesjo "internationalističnega pristopa," za katerim Tito in njegovi vselej vidijo grožečo senco sovjetskih čet na pohodu.

Brežnjev je priznal, da so "poti reševanja konkretnih nalog socialistične in komunistične izgradnje" v ZSSR in Jugoslaviji "v marsičem različne," toda oboji izhajajo "iz načel marksizma - leninizma. To so tudi tista tla, na katerih temelji čedalje tesnejše prijateljstvo naših partij in narodov." Brežnjev je pohvalil medsebojno sodelovanje in dejal, da imata ZSSR in Jugoslavija "enaka ali sorodna stališča" "v bistvenih vprašanjih današnje svetovne politike," ZSSR si prizadeva z zavezniki varšavskega sporazuma, "da bi prevladali pametni, mirni odnosi," a "Jugoslavija kot socialistična država aktivno sodeluje v gibanju neuvrščeniosti, ki prav tako nastopa v bran miru in enakopravnega miroljubnega sodelovanja, proti imperialističnemu diktatu in samovolji v mednarodnih zadevah," Sovjetsko-jugoslovansko sodelovanje se dobro razvija.

"Toda ponekod na Zahodu je v zadnjem času prišlo v modo," je nadaljeval Brežnjev, "da mečejo senco na naše medsebojne odnose in da širijo o njih najbolj nesmiselne izmišljotine. Avtorji takih bajk skušajo prikazati Jugoslavijo kot nekakšno ubogo, neboljuno Rdečo kapico, na katero preži, pripravljen, da jo raztrga in požre, strašni krvoločni volk - agresivna Sovjetska zveza. Ne vem, česa je v teh izmišljotinah več: ali popolnega nerazumevanja načel, na katerih se ustvarjajo medsebojni odnosi socialističnih držav, ali ciničnega prepričanja, da bo javnost pogoltnila vsako laž, če jo le dovolj vztrajno ponavljajo.

"Z namenom, da bi popolnoma razjasnil vprašanje, ki so ga umetno ustvarili sovražniki naših držav," je Brežnjev "povedal tole: V svojem odnosu do Jugoslavije Sovjetska zveza trdno vztraja pri prizadevanjih, krepiti in razvijati z njo prijateljske stike na podlagi popolne enakopravnosti, medsebojnega spoštovanja in zaupanja ter popolnega nevmešavanja v notranje zadeve." Toda sovjetska čustva do Jugoslavije "temeljijo tudi na drugih, nič manj važnih faktorjih. To so zgodovinske, stoletne tradicije globokih medsebojnih simpatij in prijateljstva naših narodov. To je spomin na njihovo vojno bratstvo... In naposled je to naš internacionalizem komunistov, državljanov socialistične države. Solidarni smo z varni, kot tudi z drugimi bratskimi deželami in iz vsega srca želimo, da bi vaša država, enotna in strnjena okrog ZKJ, zvesto in uspešno napredovala po socialistični poti, ki jo je izbralo ljudstvo," je dejal Brežnjev v zdravici na večerji v Beogradu.

Uradna Jugoslavija se primerjave z Rdečo kapico ni razveselila. V Beogradu je bilo med Brežnjevim obiskom mnogo zahodnih novinarjev (ki so jih kasneje peljali na Kosovo pokazat napredek terbratstvo in enotnost Albancev) in tem so predstavniki za tisk namigovali, da je težka ironija Brežnjeva privabila zelo kisle nasmeh. Ni jim ušlo, da je Brežnjev celo načelo "popolnega nevmešavanja" skalil z internacionalizmom, ki je bil izgovor za tovariško pomoč v obliki vkorakanja na Češko-slovaško leta 1968.

Kako so potekali pogovori med Titom in Brežnjevim, seveda ni bilo objavljeno. Pred odhodom je Brežnjev dejal, da so imeli "zelo tehtne in odkrite pogovore." Tito je dejal, da so "že dolgo pričakovali sestanek, kakršnega smo imeli sedaj. Odkar sva se srečala v Kijevu, so minila že tri leta. Po tistem srečanju se je marsikaj zgodilo. Naši pogovori so bili, kakor sem tudi pričakoval, odkriti in iskreni. Kot tovariš tovarišu sva si povedala, kaj smo dosegli, kaj moramo popraviti in črtati iz dnevnega reda in kako naj bi naprej razvijali naše odnose."

Pozneje so zahodnim novinarjem v Beogradu namigovali, da je Brežnjev v zasebnem pogovoru s Titom sprožil zahteve po mornariških oporiščih na jugoslovanski obali, prostih preletih in uporabi letališč za pot na Bližnji vzhod in Afriko. Tito naj bi odbil vsak pogovor o teh zahtevah, tako da v uradnih pogovorih o njih ni bilo govora in so jugoslovanski predstavniki po pravici lahko povedali zahodnim novinarjem med obiskom, da delegacije sploh niso razpravljale o vojaških oporiščih. Tudi Titova omemba Kijeva naj bi cikala v to smer. Tito je bil na obisku v Kijevu od 12. do 15. novembra 1973 po oktobrski vojni na Bližnjem vzhodu. Baje se je šel pritoževati Brežnjev zaradi zlorabe sovjetskega zračnega mostu preko Jugoslavije v arabske dežele.

Ugibanj o pogovorih in razlag bo še veliko, a že proti koncu leta je bilo jasno, da niso daleč pripeljali. Nesporen sad je skupno sporočilo, ki sta ga 17. novembra v Belem dvoru na Dedinju podpisala Tito in Brežnjev o pogovorih, "ki so potekali v ozračju iskrenosti in medsebojnega razumevanja ter v duhu medsebojnega spošto-

vanja". V socialističnem mednarodnem besednjaku pomeni "iskrenost", da so se mnjenja razlikovala. Sporočilo pravi, da se jugoslovansko-sovjetski odnosi "razvijajo v skladu z načeli, ki so vsebovana v beograjski deklaraciji iz leta 1955, moskovski deklaraciji in izjavi iz leta 1956 ter so bila potrjena in izoblikovana v izjavi iz leta 1971 ter v poznejših skupnih jugoslovansko-sovjetskih dokumentih. . . Obe strani sodita, upoštevajoč skupni cilj izgradnje socializma in komunizma, da dosledno spoštovanje načel suverenosti, neodvisnosti, enakopravnosti, nevmešavanja v notranje zadeve, spoštovanja interesov, izkušenj in prakse obeh strani, ki se v njih izražajo zgodovinske, nacionalne in mednarodne posebnosti vsake države, upoštevanje samostojnosti in svoboda izbiranja različnih poti socialističnega razvoja, internacionalistično tovariško prostovoljno sodelovanje obeh držav in partij v duhu nauk in velikih idealov Marxa in Lenina pomenijo trdno in trajno podlago za nadaljnjo krepitev prijateljskih odnosov med ZKJ in KP SZ ter SFRJ in ZSSR."

Gornji odstavek je težko prebavljiv, a skoraj iste besede so uporabili v kasnejšem odstavku o "sodelovanju in solidarnosti" komunističnih in delavskih partij, kjer so dodali tudi: "Boj za socializem v svoji deželi in odgovornost pred svojim delavskim razredom in ljudstvom sta povezani z medsebojno solidarnostjo delovnih ljudi vseh dežel, vseh naprednih gibanj in narodov v boju za svobodo in krepitev neodvisnosti, za demokracijo, socializem in mir na vsem svetu." Tako se določno vidi, da so Tito in njegovi sodelavci vstavili v sporočilo vse besede o neodvisnosti, ki se jim zadnje čase zde potrebne, da bi se ogradili od krvoločnega volka. Tudi izjava sprejeta na berlinski konferenci evropskih partij je vsebovala zelo podobne besede. Internacionalizem je z njimi pomehkužen v "tovariško prostovoljno sodelovanje," s katerim bo težko upravičiti vojaški vdor v katerokoli državo.

Skupno sporočilo teče v ostalem po uglajenih potih. Govori o plodnem razvoju odnosov in koristnega sodelovanja, o boju za popuščanje mednarodne napetosti in za krepitev miru ter o nevarnosti politike sile. "V takih razmerah je izredno pomembno, da socialistične, neuvrščene in druge miroljubne dežele, vse napredne in demokratične sile povečajo svoje napore v boju za vzpostavitev enakopravnih mednarodnih, političnih in gospodarskih odnosov, za pravično in trajno ureditev problemov, ki povzročajo napetost in konflikte." Sporočilo se zavzema za razoroževanje, za pravične mednarodne gospodarske odnose v svetu in uresničitev načel helsinške konference. Take reči tudi Brežnjev rad podpisuje, čeprav ZSSR trmasto zavlačuje pogajanja o razoroževanju, se upira podpirati nerazvite dežele in prezira helsinške sklepe, ki se tičejo človeških pravic. Obe strani v sporočilu izražata zaskrbljenost zaradi Bližnjega vzhoda in Libanona in enako ustaljena mnjenja glede juga Afrike. Potem še enkrat postavljata socialistične države v ugodno primerjavo z neuvrščenimi: "Obe strani sta ugotovili, da imajo socialistične države važno vlogo v uveljavljanju načel aktivne miroljubne koeksistence, v odvratanju nove svetovne vojne, krepitevi mednarodne varnosti, po-

puščanju napetosti in družbenem napredku človeštva. Poudarili sta, da je gibanje neuvrščenih dežel, . . . eden najvažnejših dejavnikov svetovne politike ki aktivno prispeva k boju za mir, varnost, popuščanje napetosti in enakopravno sodelovanje, za upostavitev pravičnega sistema mednarodnih političnih in gospodarskih odnosov, k boju proti imperializmu, kolonializmu, neokolonializmu in vsem oblikam prevlade in izkoriščanja."

Skupno sporočilo se zaključuje z odstavki o vprašanih mednarodnega komunističnega in delavskega gibanja. Tito in Brežnjev sta "ugotovila, da se boj za napredne družbene preobrazbe in socializem v svetu bije na zelo široki fronti. Delavski razred, komunistične in delavske partije in druge napredne sile delujejo v različnih razmerah, iz tega pa izvirajo tudi različne oblike in poti razvoja za socializem in za izgradnjo socializma. . . ZKJ in KP SZ se zavzemata za nadaljnjo razširitev in poglobitev internacionalističnega tovariškega prostovoljnega sodelovanja in solidarnosti komunističnih in delavskih partij, na podlagi velikih idealov Marxa, Engelsa in Lenina, ob doslednem spoštovanju enakopravnosti in suverene neodvisnosti vsake partije, nevmešavanja v notranje zadeve" in tako naprej kot v gornjem odstavku o jugoslovansko-sovjetskih odnosih. Obe strani sta potrdili, da "visoko ocenjujeta" berlinsko konferenco evropskih partij in da menita, da je "koristen in neizogiben nadaljnji razvoj dialoga, izmenjave mnenj in sodelovanja" med partijami in "vseh revolucionarnih in naprednih sil, v skladu s politiko in interesi vsake partije," je rečeno v skupnem sporočilu.

Med grmenjem častne salve topov se je Brežnjev 17. novembra poslovil od Tita, cmok, cmok, cmok, pred Belim dvorom na Dedinju in opoldne odletel z beograjskega letališča.

Na skupni seji obeh zborov skupščine SFRJ 26. novembra je Stane Dolanc nakazal, kako so se pogovarjali z Brežnjevom. Govoril je v razpravi o poročilu predsedstva SFRJ, ki je zajetna zbirka posplošenih fraz o graditvi socializma na samoupravni osnovi združenega dela in delegatskega sistema ter o neuvrščeni politiki. Sam Tito je po dolgem času spet prebral uvodni govor v skupščini, a ni veliko povedal. Sekretar ZKJ Stane Dolanc je govoril o "plodnem in večstranskem sodelovanju" z drugimi partijami in gibanji: "Zavzemali smo se za enakopraven, konkretni struktiven dialog, izmenjavo mnenj, za izboljšanje sodelovanja v komunističnem in delavskem gibanju in sploh med vsemi naprednimi in demokratičnimi silami, prepričani, da sta tak dialog in sodelovanje v interesu delavskega razreda in delovnih ljudi, v interesu idej socializma in napredka v svetu. ZK je v tem pogledu dala pomemben prispevek k berlinski konferenci komunističnih in delavskih partij Evrope." Ta konferenca "je izrazila sedanjo realnost in razlike med komunističnimi partijami" in je tako "pomenila važen korak k izboljšanju njihovega sodelovanja in sploh sodelovanja vseh naprednih sil." Sprejela je "mnoga načela, za katera se je desetletja bojevala in se danes bojuje naša partija." Ta načela je potrdil tudi obisk Brežnjeva, ki je "zbudil izredno veliko zanimanje, zdaj pa doživlja različne interpretacije."

"Dosedanja izkušnja je pokazala," je dejal Dolanc, "da se lahko sodelovanje med našima državama in partijama uspešno razvija ob doslednem spoštovanju načel, zapisanih v skupnih jugoslovansko-sovjetskih dokumentih... in ob spoštovanju različnih poti notranjega razvoja in različnih mednarodnih pozicij naših držav in partij." Dolanc je povedal, da je Tito rekel Brežnjevju: "Želel bi, da bi bilo enkrat za vselej spoznano in sprejeto, da je jugoslovanski sistem samoupravljanja naša trajna in bistvena usmeritev... To ni samo trenutno politično stališče partije... Jugoslavija je neuvrščena država, odločena, da dela za zbiranje neuvrščenih dežel in dežel v razvoju na načelih neuvrščenosti... V neuvrščenosti vidimo trajen, samostojen in neodvisen dejavnik in gibanje."

Pri teh besedah dvoje zbode v oči: da se je Titu zdelo potrebno, da te stare zadeve ponavlja Brežnjevju, in da se je Dolancu in torej jugoslovanskemu vodstvu zdelo potrebno, da oznani vsemu svetu, kaj so Brežnjevju povedali. Brežnjev menda ni tako trde glave, da si teh reči ne bi mogel zapomniti. Kaže, da noče dojeti ne samoupravljanja ne neuvrščenosti in da neprestanu poskuša, da bi Jugoslavijo potisnil nazaj v čredo poslušnih socialističnih backov.

Dolanc je na koncu svojega govora v skupščini zagotavljal, da se "nikomur ni treba bati za SFRJ, za prihodnost naših samoupravljalcev... Jugoslavija pripada gibanju neuvrščenosti in je ni mogoče vtakniti v kakršnokoli institucionalizirano obliko politične, vojaške ali državne skupnosti, ker to ni samo v neposrednem nasprotju z bistvom naše samoupravne družbe in našo neuvrščeno usmeritvijo, temveč bi tudi hudo škodovalo miru, družbenemu napredku in socializmu na svetu" kakor tudi pozitivnim tokovom v mednarodnih odnosih ter v mednarodnem delavskem gibanju. "Prepričani smo, da so to spoznali že mnogi, kdor pa še ni, bo to v škodo njemu samemu. Komunisti in delovni ljudje... so čvrsto ob ZKJ in tovarišu Titu, za socialistično samoupravljanje in politiko neuvrščenosti. Tega naj zunaj nihče nikoli ne pozabi, ne na jugu ne na severu, ne na vzhodu ne na zahodu," je dejal Dolanc.

Seje Zveze komunistov Jugoslavije

Obisk Brežnjeva je bil predmet kar dveh sej predsedstva ZKJ, obeh za zaprtimi vrati, o katerih so izdali le posplošena sporočila. Na 24. seji 3. novembra so se pripravljali na obisk in sta govorila Tito in Aleksandar Grličkov, sekretar v izvršnem komiteju ZKJ, ki se ukvarja s partijami v socialističnih državah in je pripravljala berlinsko konferenco. Na 25. seji 9. decembra so premlevali iztek obiska. Tudi tokrat je imel uvodno besedo Tito in je poročal Aleksandar Grličkov.

"Predsedstvo je ugotovilo," je rečeno v sporočilu, "da so jugoslovansko-sovjetski pogovori, ki so potekali v ozračju prijateljstva, vzajemnega spoštovanja in odkritosti, omogočili, da so vsestransko razpravljali o vprašanih s področja jugoslovansko-sovjetskih odnosov in sodelovanja in da so popolneje pretresli stališča obeh

strani o aktualnih mednarodnih vprašanih ter o vprašanih, povezanih z mednarodnim delavskim in komunističnim gibanjem." Predsedstvo je rezultate obiska "pozitivno ocenilo," potrdilo, da se odnosi "razvijajo uspešno" in "potrdilo pripravljenost za nadaljnje poglobljanje" sodelovanja.

To je običajni vljudnostni uvod. Kajti komunisti med sabo so nezaupljivi in sila občutljivi ljudje; vsako sporočilo je treba začeti s hvalisanjem, da se nasprotna stran že od vsega začetka ne bi čutila užaljeno. Potem pride bistvo, zavito v običajne fraze: "Predsedstvo izhaja iz tega, da je mogoče izboljšati jugoslovansko-sovjetske odnose in sodelovanje na temelju doslednega spoštovanja načel suverenosti, neodvisnosti, enakopravnosti in nevmešavanja, upošteva različne poti socialistične izgradnje in različnega mednarodnega položaja obeh držav. Ugotovili so, naj bi razlike, ki jih je čutili, ne ovirale uspešnega razvoja odnosov med državama in partijama, kar je praksa že potrdila." V sporočilu so tudi zapisali, da so vsa stališča potrjena v skupnem jugoslovansko-sovjetskem sporočilu, kar je dvakrat res. Res je tudi, da jih neprestanu ponavljajo, a da gre Sovjetom pri enem ušesu noter in pri drugem ven.

Tiskovna konferenca

Prav ob času 25. seje predsedstva ZKJ so zahodne novinarje v Beogradu dosegla manj ugodna poročila o Brežnjevem obisku, ki so izvirala iz uradnih jugoslovanskih krogov. Na tiskovni konferenci predstavnika zunanjega ministristva Mirka Kalezića 16. decembra so postavili sledeče vprašanje: "Ameriška časopisna agencija UPI poroča, da so po jugoslovanskih virih na srečanju med Titom in Brežnjevom s sovjetske strani izvajali na predsednika Tita pritisk, hoteč, da se ugodni zahtevam, ki niso v skladu z neuvrščenim stališčem Jugoslavije, kar je predsednik Tito odločno zavrnil. Te zahteve se dozdevno nanašajo na olajšave za oporišča, ideološko vključitev v Jugoslavije v varšavski pakt, tesnejšo povezavo Jugoslavije s SEV, koordinacijo zunanje politike itd."

Kalezić je odgovoril, da je znano, da je predsedstvo ZKJ na svoji seji 9. decembra "pozitivno ocenilo rezultate" Brežnjevega obiska "in poudarilo njegov pomen in prispevek k razvoju odnosov in sodelovanja med SFRJ in ZSSR, med ZKJ in KPSZ, in k razvoju enakopravnega mednarodnega sodelovanja, miru in napredka v svetu. Vse interpretacije izven tega konteksta so samovoljne in tendenciozna ugibanja, ki očitno ne koristijo interesom mednarodnega sodelovanja in sporazumevanja."

Avtrijska policija je 21. januarja ob 3h zjutraj aretirala tajnika Narodnega sveta koroških Slovencev g. Filipa Warascha zaradi suma, da je lani 12. novembra nekomu izročil eksploziv in ga nagovarjal, naj požene v zrak električni transformator v Celovcu. Ob hišni preiskavi niso našli razstreliva, pač pa samokres. Pozneje so Warascha začasno izpustili na svobodo, da se je mogel udeležiti seje (vladnega) kontaktnega komiteja na Dunaju, kjer pa niso napravili nobenega napredka.

Tajnik Narodnega sveta koroških Slovencev je pozneje izjavil na ljubljanski televiziji, da je proti vsakemu nasilju, in da je mnenja, da stoji za njegovo aretacijo "mednarodna organizacija skrajnih desničarjev, kakršna je nastopila tudi v Španiji".

To mnenje in pa prepričanje celovške policije, kako je treba organizirati miniranje transformatorjev, bi dal v isti koš fantazije. (ps)

HRVAŠKEGA VPRAŠANJA NI MOGOČE REŠITI S PREGANJANJEM

V naslednjem objavljamo prevod pisma, ki ga je pisal dr. Ljubo Sirc uredniku londonskega DAILY TELEGRAPH, in ga je list objavil 1. oktobra lani:

"Gospod urednik, nedavna ugrabitev ameriškega letala po hrvatskih ekstremistih in istočasna poročila o tem, da ima predsednik Tito težave z jeti, so me privedla do tega, da Vam pišem. Brezsmiselno nasilje ni samo odvratno, marveč je komaj pričakovati, da bi razrešilo kar koli toda prav tako problemov ne rešuje obnašanje, kot da je titoizem našel ključ za vse jugoslovanske probleme in da je vse v najlepšem redu.

Nedvomno je tudi res, da jugoslovanskih zadev vštevši hrvatske, ni mogoče odločati od zunaj. Še več, prav nikomur ne bi koristilo, če bi jih kdo začel odločati od zunaj, zakaj ko so zunanje sile vmešane, nihče ne more več predvideti, kaj se bo v Jugoslaviji zgodilo nadalje.

To velja tudi za jugoslovanske komuniste, saj menda večina med njimi ne želi intervencije z Vzhoda. Toda če je ne želijo, se lotevajo stvari na kaj čuden način. V šestdesetih letih se jim je posrečilo vedno bolj popravljati odnose z jugoslovanskim prebivalstvom, vendar je bilo to stalno izboljšavanje iznenada prekinjeno, ko so se vrhovni voditelji odločili, vrniti k "demokratskemu socializmu," to je ukazovanju od zgoraj. Sedaj probleme zatirajo, namesto, da bi jih reševali.

Posebno hrvatskega vprašanja ni mogoče rešiti z zatrtjem, kot je kralj Aleksander pokazal leta 1929 in predsednik Tito leta 1971. Mogoča rešitev bi bila podobna pogodba, kot je bila sklenjena s hrvatskim kmečkim voditeljem Mačkom leta 1939. Toda kdo govori v imenu Hrvatov sedaj? Več kot to: kdo more govoriti v imenu Srbov, Makedoncev, bosanskih muslimanov, Črnogorcev in Slovencev?

Na to vprašanje bi bilo treba odgovoriti, posebno odkar so bili odstranjeni leta 1971-72 liberalni komunistični voditelji, zakaj le sporazum med priznanimi voditelji jugoslovanskih narodov more rešiti probleme te dežele. Komaj je mogoče misliti, da bodo jugoslovanski komunisti nasprotovali svobodi političnega organiziranja, ko tako navdušeno podpirajo Berlihguerja in njegov pluralizem.

Hrvatom je treba v načelu priznati pravico do samoodločbe, toda Hrvatje morajo razumeti, da imajo njihovi sosede iste pravice, tako da Hrvatje ne morejo preprosto zahtevati zase Bosno, kjer živi okoli 20 odstotkov Hrvatov, 40 odstotkov bosanskih muslimanov in 40 odstotkov Srbov.

Razni jugoslovanski narodi so tako pomešani med seboj, da hobena preprosta zahteva ali plebiscit ne more dati pravice vsem. Svobodno izvoljeni voditelji se bodo morali dogovoriti med seboj o mejah in varščinah za medsebojne manjšine. Iz tega razloga se utegne še vedno pokazati, da je Jugoslavija v interesu vseh prizadetih.

Seveda taka rešitev, edina mogoča brez neskončnih spopadov in medsebojnega ubijanja, zahteva zrelost, strpnost in zmernost in predvsem, razgovore vseh ž vsemi, vštevši bolj prosvetljene komuniste v Jugoslaviji. Žal trenutno ne samo ekstremisti temveč celo demokratični hrvatski politiki odklanjajo pogovore z drugimi Jugoslavlani, kot da bi taka nedostopnost mogla več prispevati k uresničitvi njihovim smotrom kot sodelovanje z ostalimi Jugoslavlani.

Poleg ureditve odnosov med jugoslovanskimi narodi bi se morali zmerni Jugoslavlani s pridom dogovoriti o sledečem: 1) Jugoslavija naj neha biti neuvrščena in naj postane nevtralna, kar bi utegnilo biti sprejemljivo celo za Sovjete, in 2) večji razmah naj bi bil dovoljen privatni podjetnosti, ker bi ta utegnila koristiti v boju proti veliki brezposelnosti in skrivenčeni produkciji v Jugoslaviji.

Neučinkovitost in zmeda v Jugoslaviji

28. decembra lani je potem DAILY TELEGRAPH objavil drugo dr. Sirčevo pismo v zvezi z Jugoslavijo. Pobudo za to pismo je dal članek Richarda Westa v DT 20. novembra, ko je pisal o delavskem samoupravljanju in ga vezal na namere britanske vlade, da bi velika podjetja imela tudi delavce-direktorje. O tem se zadnje tedne precej razpravlja v britanskem tisku, dasi se ta bolj ozira na nemško prakso kot na jugoslovansko. To pa ni preprečilo uredniku DT, da ne bi objavil dr. Sirčevega pisma, četudi je bilo to napisano mesec pozneje za Westovim člankom.

"Življenje v Jugoslaviji se je gotovo mnogo izboljšalo od zgodnjih petdesetih let, ko je bila po nesrečnih letih komunističnega centralnega planiranja znova dana gotova avtonomija podjetjem in posameznikom.

Toda dežela je vedno trpela zaradi takih težav s katerimi se zdaj srečuje Britanija, ker se je gospodarska neodgovornost tam začela prej. Britansko bolezen ne bo mogoče ozdraviti, če bomo krenili v to smer.

Lastniki jugoslovanskih tovarn niso delavci ampak neka mitična skupnost, nazvana družba, tako da delavci niso zainteresirani in poskušajo izvleči iz podjetij toliko kolikor se prime njihovih rok. V prvi polovici 1976. leta so tako razdelili 13 % več kot je znašal celokupni dohodek podjetij. To je bilo moč storiti z inflacijskimi bančnimi posojili - nove investicije so v celoti financirane na ta način.

V zadnjih nekaj letih je bila inflacija preko 20 % na leto. Vendar so bile leta 1971 delavske plače zamrznjene in kljub nominalnim povišanjem so 1972 padle za 3 %. V 60tih letih je bilo okoli 200 uradno prizadetih štrajkov na leto.

Direktorji niso klicani na odgovor zaradi neuspehov, ker so partijci in ker naj bi ukrepali v imenu delavcev; delavci pa se izogibajo odgovornosti, ker si komunisti ne upajo znižati njihovih nominalnih plač. Takšna neodgovornost omogoča podjetjem, da proizvajajo dobrine, ki jih nihče noče - okoli 10 % proizvodnje gre naravnost v skladišča, kjer ostane in je odpisana.

Čeprav so številke o jugoslovanski tekstilni proizvodnji visoke, Jugoslavlani potujejo v Italijo in Avstrijo

kupovat oblačila zaradi boljše kvalitete in ker morejo to plačati z zaslužki jugoslovanskih delavcev na žopadu.

Okoli milijon Jugoslovancev je moralo iti v tujino na delo, ker so ogromne domače investicije (30 % gros produkta) tako neodgovorne, da ne nudijo posla njim pa tudi ne 600.000 nezaposlenim, ki so ostali doma (kar je okoli 13 % ne-kmetijskih delavcev).

Kljub visokom investicijam je bila gospodarska rast v Jugoslaviji nižja od one v Grčiji, Španiji in Portugalski. Mnogo novih investicij je slabo izrabljenih. Povprečno so jugoslovanske tovarne mnogo večje od britanskih ali zapadnoneških, in grupirane so v "reprodukcijske" enote.

Mala privatna podjetnost tolče v konkurenci "samoupravna" podjetja, čeprav je podvržena diskriminacijskim ukrepom in stalno v nevarnosti glede "socializacije".

"Podružabljena" kmetijska podjetja dosegajo večjo proizvodnjo, ker med drugim porabijo desetkrat več umetnih gnojil na hektar kot privatne kmetije; to izkoriščajo kot dokaz, da so superiorna, čeprav so tudi proizvodni stroški mnogo višji.

Privatna podjetja morajo plačati davek na surovine, česar so "družbena" podjetja oproščena, a kljub temu prva proizvajajo ceneje. Privatna podjetnost bi mogla nuditi zaposlitev in potegniti Jugoslavijo iz sedanjih težav, kar celo nekateri komunisti sugerirajo, toda to dogmatičnemu vodstvu ni sprejemljivo.

Jugoslavija je primer neučinkovitosti in zmede, do česar pride kadar do gotove mere odstranite ekonomsko odgovornost in so ljudje plačani ne glede na to, koliko proizvedejo.

Sam Kardelj je rekel, da v takih okoliščinah gotove skupine delavcev lahko izkoriščajo druge skupine delavcev. Jugoslovanski voditelji sami uživajo prednost, da je politična moč koncentrirana v njihovih rokah, in jo izrabljajo na ta način, da so pred nekaj leti demonstrirajoči študentje vpili proti "rdeči aristokraciji".

Toda vroča želja jugoslovanskega prebivalstva, da pride kam naprej, često premaga velike težave sistema."

DJILASOVA TISKOVNA KONFERENCA

Malcolm Browne, TIMESOV dopisnik iz Beograda je poročal 9. februarja, da je Milovan Djilas na tiskovni konferenci s tujimi dopisniki apeliral na zapadno evropske komunistične partije, naj vplivajo na Titov režim, da bo spoštoval človeške pravice. Djilas je svoj apel vezal na tekoči sestanek komisije za človeške pravice pri Združenih narodih v Ženevi, ki mu predseduje jugoslovanski delegat Boršković. Rekel je, da bi bilo dobro, ako bi se ta Boršković seznanil s prilikami v svoji lastni domovini, saj ima v proporcionalnem pogledu Jugoslavija v ječah prav toliko političnih jetnikov kot Sovjetska zveza, v kraljevini Jugoslaviji ni bilo po ječah nikoli toliko jetnikov kot jih je zdaj, je trdil Djilas. In on to ve, saj je pred vojno preživel tri leta po zaporih. Djilas je pozdravil Praško listino 1977, dodal da v šestdesetih letih tega stoletja ni praktično bilo v Jugoslaviji nobenih političnih jetnikov, dočim je zdaj prav obratno. "Želim poudariti, da ne gojim nobenih simpatij do teroristov; tudi ne do nobenega, ki zagovarja nasilno odcepitev kateregakoli dela jugoslovanske federacije, in nobenih simpatij do špijonov", je zaključil Djilas.

Isti TIMES je 17. januarja pod redno rubriko "Jetniki prepričanja" prikazal Franceta Miklavčiča iz Slovenije (gl. KT 444). Avtor David Watts omenja Kocbeka, tržaški ZALIV, pokolj več tisoč protikomunistov 1945, za katerega Miklavčič trdi, da je osnovan na zgodovinskih dejstvih.

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo in uprava: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel. 01-363 5097

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga SLOVENSKA PRAVDA, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Avstralija	5.00 (8.00)	Kanada	6.00 (9.50)
Avstrija	80.—	Nemčija	16.—
Francija	25.—	U. S. A.	6.00 (9.50)
Italija	3000.—	Velika Britanija	2.20

Ostale evropske države: 2 funta (sterling) v odgovarjajoči valuti

Južna Amerika: 2 funta (sterling) – letalsko: 3 funti – odn. temu odgovarjajoča valuta

Naročnino v Severni Ameriki je treba poslati na naslov:

Mr Tine Kremžar, 11047 – 110 St. Edmonton, Alta., Canada

Naročnina v evropskih državah je plačljiva z mednarodno poštno nakaznico po navodilu uprave, v ostalih državah po navodilu uprave.

KLIC TRIGLAVA PRODAJAJO

v Trstu: Chiosco Tranvie Opicina na Trgu Oberdan

v Gorici: Katoliška knjigarna, Piazza Vittoria 20.